

Različitosti u tri prijevoda knjige Petar Pan

Letina, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:864179>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)



**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

Josipa Letina

RAZLIČITOSTI U TRI PRIJEVODA KNJIGE *PETAR PAN*

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

Josipa Letina

**RAZLIČITOSTI U TRI PRIJEVODA KNJIGE *PETAR
PAN***

Diplomski rad

**Mentorica rada:
prof. dr. sc. Diana Zalar**

Zagreb, srpanj 2021.

SAŽETAK

Prijevodni imaju važnu ulogu u razvoju i prijenosu kulture naroda. Za njihov su nastanak zaslužni prevoditelji. Kako bi se osvijestila važnost prevođenja, stvaraju se teorije i strategije prevođenja, koje prevoditeljima služe kao smjernice za bolje prevođenje, ali kao smjernice za analizu prijevoda. Zadaća je prevoditelja približiti tekst čitatelju, i to tako da prijevod ostane blizak originalnom djelu, ali i razumljiv čitateljima kojima je namijenjen. U ovom radu analiziraju se i uspoređuju tri hrvatska prijevoda knjige *Petar Pan*. James Matthew Barrie stvorio je taj svjetski dječji klasik koji je 1980. preveden na hrvatski jezik. Prijevodi svjetske dječje književnosti na području Hrvatske bili su učestaliji ili manje učestali, ovisno o političkim i socijalnim razdobljima u kojima se nalazila država, pa se u radu prikazuje kronološki nastanak prijevoda *Petra Pana*. Za usporedbu su korišteni prijevodi Zdenke Drucalović, Predraga Raosa i Marije Salečić. Osim razlika u samom tekstu, uspoređeni su sadržaji knjiga, izgled korica i ilustracije. Ilustracije se u dječjim romanima ne smiju zanemariti, iako imaju manju ulogu u prikazu priče nego u slikovnicama. Cilj je rada osvijestiti važnost prijevoda dječje književnosti te prikazati sličnosti i razlike navedenih prijevoda. Zaključak je da prevoditelji u prijevod unose svoje stilove pisanja, koji se razlikuju zbog upotrebe različitih strategija prevođenja. Prijevod Zdenke Drucalović odiše jednostavnošću i sažetošću. U njemu se vidi najveća upotreba postupka izostavljanja i odomaćivanja teksta. Prijevod Predraga Raosa slobodniji je i ispunjen zastarjelicama, a u njemu se nalazi najviše prenesenih riječi iz kulture izvornika. Prijevod Marije Salečić karakteriziraju jednostavnost, sloboda i razumljivost, a ispunjen je dopunama i objašnjenjima prenesenih riječi. Svi navedeni prijevodi na jedinstven način prikazuju izvorni tekst.

Ključne riječi: James Matthew Barrie, *Petar Pan*, dječja književnost, razlike u prijevodima

SUMMARY

Differences in 3 translations of the book *Peter Pan*

Translations play an important role in the development and transmission of cultures. Translators are responsible for their creation. Translation theories and strategies are created in order to raise awareness of the importance of translation. In addition to that, they serve as guidelines for quality translation as well as guidelines for translation analysis. A translator's task is to bring the text closer to the reader so that the translation remains close to the original work and is understandable to the readers for whom it is intended. This paper analyses and compares three translations of the book *Peter Pan* into Croatian. This world's classic in children's literature was created by James Matthew Barrie and was translated into Croatian in 1980. The number of translations of international children's literature in Croatia increased or decreased depending on the political and social periods of the country, therefore, the present paper displays the chronological origin of the translations of the book *Peter Pan*. The comparative analysis was done on three individual translations by Zdenka Drucalović, Predrag Raos and Marija Salečić. The analysis consisted of identifying the difference in the translations, as well as comparing the contents of the books, the layouts of the covers and the illustrations. It is important not to neglect illustrations in children's novels, even though, when compared to their role in picture books, they play a smaller role here. The aim of this paper is to raise awareness of the importance of translations of children's literature and to show some similarities and differences between the translations analysed. The conclusion of the paper is that translators introduce their own writing styles that differ due to the use of different translation strategies. The translation by Zdenka Drucalović exudes simplicity and conciseness. It also shows the greatest use of omission and adaptation. The translation by Predrag Raos is more removed from the original and filled with archaic words. His translation uses transference the most (using the words from the culture of the original). The translation by Marija Salečić is characterized by simplicity, freedom and intelligibility. Her translation is filled with additions and descriptive equivalents of the transmitted words. All of the translations display the original text in a unique way.

Keywords: James Matthew Barrie, *Peter Pan*, children's literature, differences in translations

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Biografija pisca J. M. Barrieja	2
2.1. Petar Pan	3
3. Prijevodi i prevođenje	4
3.1. <i>Prevoditelji</i>	7
3.2. <i>Prijevodi Petra Pana na hrvatski jezik</i>	8
3.3. <i>Analizirana izdanja</i>	11
4. Sadržaji knjiga	13
5. Nazivi poglavlja	15
6. Razlike u navođenju imena i kratica	19
7. Upotreba stranih riječi	20
7.1. <i>Mjerne jedinice i novčane oznake</i>	22
8. Prijevodi frazema i kratkih pjesama	22
9. Izostavljanje	24
10. Razilaženja u prijevodima	24
11. Pogreške u prijevodu i tisku	26
12. Usporedba triju prijevoda	27
13. Ilustracije	28
13.1. <i>Izgled korica</i>	29
13.2. <i>Ilustracije Krešimira Zimonića</i>	30
13.3. <i>Ilustracije Tomislava Tomića</i>	31
13.4. <i>Ilustracije Monike Marić Tepšić</i>	32
13.5. <i>Analiza ilustracija</i>	34
14. Zaključak	35
LITERATURA	37

1. Uvod

Diljem svijeta nastaje velik broj dječjih klasika koje djeca rado čitaju i poistovjećuju se s njihovim junacima. Kako bi sve kulture bile obogaćene tim književnim klasicima, javila se potreba za prevođenjem. Prevođenje omogućuje prijenos kulture iz jednog naroda u drugi, pri čemu se djeca upoznaju s izmišljenim junacima iz drugih kultura. Za sve to zaslužni su prevoditelji koji stvaraju prijevode i pomoću književnosti povezuju narode. Nažalost, na početku je njihova uloga bila podcijenjena, ali se s vremenom stanje promijenilo. Na području Hrvatske s nastankom većeg broja nakladničkih kuća nastaje i veći broj prijevoda strane dječje književne literature. Ona zauzima važnu ulogu u razvoju hrvatske dječje književnosti, pa se i u Hrvatskoj otvaraju vrata za istraživanja tog područja. Ovaj je rad nastao kako bi se prikazale razlike i sličnosti među hrvatskim prijevodima knjige *Petar Pan*. Cilj je prikazati koliko su prevoditelji ostali vjerni kulturi izvornika, a koliko su toga promijenili kako bi tekst približili čitatelju. U radu se uspoređuju sličnosti i razlike triju hrvatskih prijevoda knjige *Petar Pan* s izvornom knjigom J. M. Barrieja *Petar Pan* (Projekt Gutenberg¹, 2008). Prvo se ukratko opisuju život i stvaralaštvo Jamesa Matthewa Barrieja. Iz njegove ljubavi prema djeci i pisanju nastao je jedan od najpoznatijih likova dječje književnosti – Petar Pan. Zatim se navodi kako je zapravo započela priča o Petru Panu te se prepričava njezin sadržaj i objašnjava značaj u dječjoj književnosti. Nadalje se objašnjava što su to prijevodi i kakav je njihov utjecaj na kulture naroda. Pojašnjava se zašto se prevođenje može svrstati u jezičnu djelatnost, ali i u književnu umjetnost te se opisuje uloga prevoditelja. Kronološki se prikazuju hrvatski prijevodi *Petra Pana* te prevoditelji koji su zaslužni za njih. Obraća se pozornost na stvaralaštvo triju prevoditelja: Zdenke Drucalović, Predraga Raosa i Marije Salečić, čiji se posljednji prijevodi analiziraju u ovom radu. Pri usporedbi i analizi promatraju se cjelokupni izgled knjige, od korica i sadržaja pa sve do ilustracija. Također se usmjerava pozornost na prevođenje naslova poglavlja, imena likova i mjesta te kratica. Prikazuju se načini prevođenja stranih riječi, mjernih jedinica i novčanih oznaka te frazema i pjesama. Nadalje se navode veća razilaženja u dijelovima prijevoda te pogreške nastale tijekom prevođenja i tiskanja knjiga. Usporedno se analiziraju stilovi pisanja prevoditelja i postupci kojima su se koristili prilikom prevođenja. Za kraj se

¹ Projekt Gutenberg je projekt koji djeluje kao internetska knjižnica zahvaljujući kojoj ljudi mogu besplatno čitati e-knjige.

obraća pozornost na ilustratore i njihove ilustracije u prijevodima jer su i one važne pri nastanku dječje literature te doprinose sadržaju i izgledu cijele knjige.

2. Biografija pisca J. M. Barrieja

Lik vječnog dječaka Petra Pana stvorio je škotski pisac James Matthew Barrie, koji je rođen 1860. u škotskom gradiću Kirriemuiru u velikoj obitelji. Djetinjstvo mu je obilježila tragedija u kojoj je umro njegov trinaestogodišnji brat David (Wullschläger, 1995), što se uvelike odrazilo na njegovo odrastanje i život. Školovanje završava na studiju u Edinburghu, nakon čega neko vrijeme radi kao novinar u Nottinghamu i Londonu. Postaje poznat po pisanju sentimentalnih drama i igrokaza. Neke su od njegovih najpoznatijih drama i kazališnih komada, prema Leksikonu stranih pisaca i Hrvatskoj enciklopediji: *Sentimentalni Tommy* (*Sentimental Tommy*, 1896), *Tommy i Grizel* (*Tommy and Grizel*, 1900), *Ulica vrsnoće* (*Quality Street*, 1901), *Divni Crichton* (*The Admirable Crichton*, 1902), *Dragi Brut* (*Dear Brutus*, 1917) i *Mary Rose* (1920). Osim pišući, slobodno je vrijeme provodio šecujući Kensingtonskim vrtom, gdje upoznaje dječake iz obitelji Llewelyn Davies, s kojima postaje dobar prijatelj. Barrie se s dječacima redovito igrao, posjećivao ih i pripovijedao im priče (Zima, 2004). Iz tih igara i priča postupno se razvio lik Petra Pana, koji se prvi put pojavljuje 1902. godine u romanu *Bijela ptičica* (*The Little White Bird*). Roman govori o dječaku Davidu, koji s piscem šeta Kensingtonskim vrtom dok mu pripovijeda o dječaku Petru Panu, koji živi u tom parku i druži se s čarobnim stvorenjima (Težak, 2002). Roman je prvenstveno bio namijenjen odraslima, međutim Barrieju se priča svidjela pa ju je odlučio proširiti i preraditi u igrokaz. Rezultat je igrokaz *Petar Pan, dječak koji nije htio odrasti* (*Peter Pan, the Boy Who Wouldnt Grow Up*), koji se 1904. izvodi u kazalištu „Vojvoda od Yorka“ u Londonu te oduševljava djecu i kritičare. Zbog velike popularnosti Barrie taj igrokaz 1911. godine pretvara u knjigu *Petar i Wendy* (*Peter and Wendy*), u kojoj dodaje uvodni i završni dio priče. Uvodnim dijelom objašnjava kako Wendy, John i Michael znaju za Petra Pana, a završnim dijelom objašnjava što se dogodilo na kraju priče, kada je Wendy odrasla. Tekst postaje jako dugačak pa se krati 1915. godine, kada nastaje završna verzija knjige pod nazivom *Petar Pan i Wendy* (Težak, 2002), što je kasnije skraćeno samo u *Petar Pan*. Također, iz igrokaza *Petar Pan, dječak koji nije htio odrasti* 1906. stvara priču *Petar Pan u Kensingtonskom perivoju* (*Peter Pan in Kensington Gardens*). Nastavlja s pisanjem drama, ali nijedna nije postigla toliko velik uspjeh kao roman *Petar Pan*. Barrie umire

u Londonu 1937. godine, ostavivši za sobom kulturni dječji klasik koji ni danas ne izlazi iz mode. Popularnost djela vidljiva je iz raznih adaptacija crtanih i igranih filmova. Jedna od poznatijih adaptacija nastala je u Disneyjevoj produkciji 1953. pod nazivom *Petar Pan (Peter Pan)*, a režirali su je Clyde Geronimi, Wilfred Jackson i Luske Hamilton. Barriejeva priča zainteresirala je i druge redatelje, pa tako nastaju igrani i animirani filmovi: *Kuka (Hook)* redatelja Stevena Spielberga (1992), *Povratak u Nigdjezemsku (Return to Neverland)* redatelja Robina Budda (2002), *Petar Pan (Peter Pan)* redatelja P. J. Hogana (2003) te mnogi drugi.

2.1. Petar Pan

Petar Pan fantastična je priča u kojoj se isprepleću stvarni i nestvarni svijet. Nestvarni svijet zapravo je stvarnost koja se nalazi u dječjoj podsvijesti, odnosno dječjoj mašti i igri (Crnković, 1990). Crnković navodi da fantastična priča mora biti univerzalna, uvjerljiva i originalna. Sve te karakteristike uočljive su u priči *Petar Pan*. Univerzalnost se bavi problemima tipičnima za cijelo čovječanstvo, poput borbe između dobra i zla, te govori o ljudskim nadama, strahovima i čežnjama. U knjizi se prikazuje borba Petra Pana i kapetana Kuke, koja predstavlja borbu između dobra i zla, ali i prikazuje strah od odrastanja i starosti te želju da se djetinjstvo zadrži. Pisac nemoguće stvari (poput djece koja lete, dječaka koji ne odrasta, psa Nane koji se ponaša kao prava dadilja itd.) prikazuje kao najnormalnije te svojim pripovijedanjem stvara uvjerljivu i originalnu priču o pustolovcima Petra Pana u kojima sudjeluju djeca iz stvarnog svijeta (Wendy, John, Michael).

Barrie je nadahnuće za stvaranje likova pronašao u svojoj okolini, među prijateljima. Likove je karakterizirao po uzoru na stvarne ljude s kojima se družio i po njima im dao imena. Tako su dječaci obitelji Llewelyn Davies - George, Jack, Peter, Michael i Nico - poslužili kao inspiracija za dječake u romanu svojim karakterom, ali i imenima. Ime djevojčice Wendy izmišljeno je, a nastalo je slučajnim izgovorom kćerke W. E. Henley, koja je Barrieja zvala *my friendly*, što je zvučalo kao Wendy. Nana je stvorena na sliku Barriejeva psa, a Mrs. Darling nastala je po uzoru na majku dječaka Sylviju Llewelyn Davies (Wullschläger, 1995).

Knjiga govori o nestašnom, hrabrom i pomalo umišljenom dječaku Petru Panu, koji odbija odrasti te tako utjelovljuje lik vječnog djeteta. Njegov dom nalazi se na otoku smještenom negdje između sna i stvarnosti. Na otoku živi s izgubljenim dječacima,

odnosno dječacima koji nemaju majku, kao ni on. Otok je pun vila, sirena, gusara, vukova i drugih stvorenja koja dječja mašta može zamisliti. Priča započinje dolaskom Petra Pana i vile Zvončice u dječju sobu obitelji Darling. Petar se prvo upoznaje s djevojčicom Wendy, koja mu pomaže prišiti sjenu te iz razgovora saznaje da Wendy zna pričati priče. Petar zbog toga u Wendy vidi majčinsku figuru te ju poziva da pođe s njim. Wendy pristaje na taj poziv i budi svoju braću Johna i Michaela da pođu s njima. Djeca bez previše razmišljanja i prigovora leteći kreću u pustolovinu te zaboravljaju na svoje roditelje. U pustolovinama se susreću sa sirenama, indijanskim plemenom, gusarima i zloglasnim kapetanom Kukom. Zbližavaju se s izgubljenim dječacima te Wendy preuzima ulogu majke, a Petar oca. Svima se sviđaju takav način igre i pustolovine u kojima sudjeluju. Nakon nekog vremena djeca se ipak zažele svog doma te se odlučuju vratiti kući s izgubljenim dječacima. Petar jedini odbija otići pa se pozdravlja sa svima i ostaje u svom domu pod zemljom. Međutim, opasni kapetan Kuka narušava taj plan i otima izgubljene dječake, Wendy, Johna i Michaela. Petar se pojavljuje kao pravi neustrašivi junak i izbavlja svoje prijatelje iz nevolje. Tada dolazi do odlučujuće borbe između dva vječna neprijatelja: kapetana Kuke i Petra Pana. Zapravo je to metaforična borba između starosti i mladosti. Kuka predstavlja starost, usamljenost i nezadovoljstvo odraslim životom, dok Petar predstavlja mladost, veselje i bezbrižnost dječjeg života. U toj borbi pobjeđuje Petar, odnosno mladost. Na kraju svih pustolovina Wendy, John, Michael i izgubljeni dječaci ipak sretno stižu u svoj dom. Petar Pan još jednom odbija poziv da ostane s njima i da odraste kao sva druga djeca. On ostaje vječni dječak te dolazi po Wendy za vrijeme proljetnog čišćenja. Odraslu Wendy zamjenjuje njezina kći Jane, koja odlazi s Petrom na proljetno čišćenje. Kada Jane odraste, njezino mjesto preuzima njezina kći Margaret i tako se to ponavlja „sve dok djeca budu bezbrižna, bezazlena i bezdušna“ (Barrie, 2018, str. 154). Petar Pan ostaje vječni dječak uživajući u bezbrižnosti i igri te poziva drugu djecu u nove pustolovine.

3. Prijevodi i prevođenje

Prijevodi su neophodni za razvoj kulture svakog naroda te se može reći da su kulture koje nemaju prijevode velikih klasika siromašne (Kuzmanović, 2011). Prijevodi obogaćuju kulture naroda jer dolazi do prijenosa raznih kulturnih, književnih i jezičnih sadržaja. Kuzmanović (2011) smatra prijevod interkulturalnom činjenicom jer se događa između dvije kulture te nosi elemente obiju kultura, obiju književnosti i obaju jezika.

Diljem svijeta nastaju razna kvalitetna književna djela koja se trebaju proširiti među narodima, a način njihova širenja proces je prevođenja. Prevođenje je širok pojam jer je prisutno u raznim djelatnostima i disciplinama. Iz tog su se razloga razvile različite teorije, oblici i vrste prevođenja koje ga definiraju na drugačije načine. Najčešće se prevođenje, na osnovu teorija, svrstava u jezičnu djelatnost ili književnu umjetnost, zbog čega ne bi bilo točno opisati ga samo jednom definicijom. Jedna od poznatijih definicija, koja prevođenje svrstava u jezičnu djelatnost, jest ona J. C. Catforda (1978), koji ga opisuje kao zamjenu jezične tekstualne građe jednog jezika jednakovrijednom tekstualnom građom drugog jezika, a definiciju je naveo u svom radu koji govori o lingvističkoj teoriji prevođenja. Lingvistička teorija prikazuje prevođenje koje se bazira na zamjeni jezičnih znakova na sadržajnom i formalnom planu, a ne gleda tekst kao književno-umjetničku cjelinu. Međutim, drugi autori i prevoditelji prevođenje svrstavaju u umjetnost, opisujući ga kroz književnu teoriju. U književnoj je teoriji „proces prevođenja shvaćen kao ponovno stvaranje, interpretacija i preosmišljeno preiskazivanje izvornika jezičnim sredstvima ciljnog jezika“ (Premur, 1998, str. 9). Književno prevođenje pripada umjetnosti jer prevoditelj, interpretirajući djelo, sudjeluje kao stvaratelj. Josip Tabak, poznati hrvatski prevoditelj, prevođenje smatra umjetničkim aktom, a ne samo obrtom za zaradu jer smatra da pravi prevoditelj to radi iz strasti i u zanosu te da mu je glavna nagrada sam produkt prevođenja (Tabak, 1959). Za književno prevođenje važno je da se uspostavi ravnoteža između slobodnog i doslovnog prevođenja. Prevoditelji trebaju pronaći granicu između slobode stvaralaštva i doslovnog prijevoda izvornog teksta. U prevođenju je važno ne samo da tekst bude što sličniji originalnom tekstu već da i prevedeni tekst ostane blizak duhu i atmosferi djela koje je pisac izvorno prikazao.

Na temelju usmjerenosti ciljnoj publici ili tekstu izvornika prema Venutiju razlikuju se dvije metode prevođenja – otuđivanje i odomaćivanje. Metodom otuđivanja dio originalnog teksta ostaje zadržan u ciljnoj kulturi, dok se metodom odomaćivanja tekst prilagođava ciljnoj kulturi i jezičnim vrijednostima. Ta metoda prikladna je za prijevod dječje književnosti jer se tekst prilagođava čitatelju. Tijekom upotrebe metode odomaćivanja treba pripaziti da prijevod bude što vjerniji izvorniku. Osim toga prema Veselici Majhut neki postupci prevođenja kulturno specifičnih leksičkih jedinica su: prenošenje, zamjena drugom jedinicom, izostavljanje i dopuna. „Kulturno specifične jedinice obuhvaćaju vrlo heterogenu skupinu leksema koji najčešće predstavljaju

problem za prevoditelja“ (Veselica Majhut, 2019, str. 344). Prenošenje je postupak u kojem se u prevedenom tekstu zadržava leksička jedinica iz izvornog teksta. Zamjena je postupak u kojem se leksička jedinica zamjenjuje drugom leksičkom jedinicom ili parafrazom. Izostavljanje je postupak u kojem se tijekom prevođenja izostavljaju leksičke jedinice te se tako skraćuje tekst. Također osim izostavljanja leksičkih jedinica mogu se izostaviti i veći dijelovi rečenica. Dopuna je postupak koji se najčešće koristi uz druge navedene postupke te se njime zadržava ili zamjenjuje element iz izvornog djela uz dodavanje prevoditeljevih informacija.

Na početku se prevođenju dječje književnosti nije pridavao veliki značaj, ali se s vremenom istraživanje tog područja proširilo. Objavljuju se razne knjige i članci koji prikazuju povijesne preglede prevođenja dječje književnosti i koji se bave problematikom prevođenja te razmatraju međukulturalne aspekte prevođenja, navode posebna obilježja prevođenja za djecu i otvaraju pitanje o zanemarivanju prevoditelja dječjih klasika. Tako se i u Hrvatskoj među istraživačima dječje književnosti javlja zanimanje za prijevode i prevođenje, iz čega je nastao projekt BIBRICH.² Projekt BIBRICH svoje istraživanje temelji na tekstu, kontekstu i strategijama prijevoda dječje književnosti. Prijevodi se razmatraju kao tekstovi koji svojim nastankom stvaraju i razvijaju jednu cjelinu hrvatske dječje književnosti. Tijekom projekta proučavale su se neke od strategija koje su nastajale razvojem prijevoda dječje književnosti. Projekt BIBRICH nastao je 2015. godine i trajao je do 2018. godine.

„Cilj je projekta prikazati i objasniti ulogu i status prevedenih djela u korpusu hrvatske dječje književnosti, opisati trendove i tendencije u povijesnoj perspektivi te otkriti i protumačiti upotrijebljene prijevodne strategije“ (<http://bibrich.ufzg.hr/o-projektu/>).

U projektu se nalaze popisi provedenih aktivnosti i imena istraživača koji su sudjelovali u njima. Na mrežnoj stranici projekta može se pronaći lektirni popis prevedene literature, popis Disneyjevih adaptacija te bibliografija prijevoda i prevoditelja.

² Puni hrv. naziv projekta glasi „Uspostavljanje međukulturalnih poveznica kroz prijevode dječje književnosti: tekst, kontekst, strategije“; engleski je naziv „Building Intercultural Bridges through Children’s Literature Translations: Texts, Contexts and Strategies“.

3.1. Prevoditelji

Prevoditelji su osobe koje prevode usmeno ili pisano izvorni tekst ili govor s jednog jezika na drugi, pritom pazeći na jezične norme i smislenost cjeline. Njihova je uloga velika i značajna za sve narode. Svojim trudom i radom obogaćuju kulture i povezuju narode. Ivir (2002) navodi da je prevođenje most između dvije kulture, iz čega proizlazi da su prevoditelji ljudi koji grade mostove među narodima i kulturama. Iako je prevođenje aktivnost koja ima ogromnu važnost u modernom svijetu, uloge i zasluge prevoditelja umanjuju se. Na taj se problem osvrće i Josip Tabak, koji navodi da se uočava podcijenjenost prevoditelja, odnosno da se njihova imena gotovo i ne spominju. U knjigama i novinskim člancima navedeno je ili samo ime prevoditelja ili ustaljena kratka zahvala prevoditelju (Tabak, 1959), ali, nažalost, ništa više od toga. Kada završe svoj posao i podare narodu vrijedno književno djelo, svi obraćaju pozornost na samo djelo, ali ne i na prevoditelja tog djela, bez kojega ga ne bi ni čitali. Zapravo se za njih može reći da su autori jer prijevodom u izvorni rad unose novi izraz i kulturu na drugom jeziku. Svaki prevoditelj u prijevodu ostavlja svoj pečat, odnosno svoj stil pisanja i prevođenja. Prevoditelj nije neutralan u procesu jer na proces prevođenja utječu njegova životna pozadina, kultura, jezik i slika djetinjstva (Oittinen, 2004). On se mora staviti u ulogu autora jer prihvaća njegovo izvorno djelo, ali i u ulogu čitatelja kako bi prilagodio prijevod dobi za koju je djelo namijenjeno. Prevoditelj dječje književnosti treba pripaziti na to da prevedeni tekst bude razumljiv namijenjenoj dobi, ali da pri tome prijevod bude što vjerniji izvornom tekstu. Kako je vrijeme odmicalo tako se i kultura prevođenja razvijala i javljao se sve veći broj prevoditelja. Danas uloga prevoditelja raste i više je cijenjena nego prije. Europski književni prevoditelji udružuju se i stvaraju platformu CEATL³ kako bi poboljšali svoj status i radne uvjete. CEATL omogućava svim europskim književnim prevoditeljima izmjenjivanje informacija i primjera dobrih radova u svrhu poboljšanja prevođenja. Potaknuti tom udrugom, i hrvatski književni prevoditelji osnivaju svoju udruhu pod nazivom Društvo hrvatskih književnih prevodilaca (DHKP), s ciljem promicanja interesa i prava književnih prevoditelja te podizanja hrvatskog prevoditeljstva i kulture. DHKP je kreirao svoju internetsku stranicu na kojoj se mogu pronaći informacije o prevoditeljima koji su članovi udruge, njihovim prijevodima, organiziranim susretima i radionicama, ali i mnogim drugim aktivnostima. DHKP

³ Fra. naziv Conseil Européen des Associations de Traducteurs Littéraires; eng. naziv European Council of Literary Translators' Associations.

održava susrete na kojima članovi razgovaraju o problemima prevođenja te izdaju zbornike radova s ciljem poboljšanja prijevoda. Također pridaju velik značaj kvaliteti prijevoda dječje književnosti te su sredinom drugog desetljeća 21. stoljeća organizirali okrugli stol na tu temu (Narančić Kovač, 2019a).

3.2. *Prijevodi Petra Pana na hrvatski jezik*

Lik Petra Pana na hrvatskim se prostorima prvo pojavljuje u priči *Petar Pan u Kensingtonskom perivoju*, koju je 1922. godine prevela Ivana Rossi. Knjižica je objavljena u Zagrebu s ilustracijama Arthura Rackhama (Narančić Kovač, 2019b). Nakon nje, u ranim 1960-im godinama, Petar Pan pojavljuje se u obliku Disneyjevih adaptacija. Tako su djeca već i prije prvog hrvatskog prijevoda romana *Petar Pan* bila dobro upoznata s likom vječnog dječaka, čija je popularnost bila velika. Cjeloviti prijevod romana *Petar Pan* nastaje tek 70 godina nakon izvornika, odnosno 1980. godine. Djelo je prevela Marija Salečić. Postoje mnogi faktori koji su utjecali na sporiji nastanak prijevoda. U analizi svog rada *Prijevodi kao susretišta hrvatske i anglofone dječje književnosti* autorica Smiljana Narančić Kovač prikazuje kako se kultura prevođenja anglofonih djela na hrvatski jezik mijenjala tijekom razdoblja. Razlozi su tomu različiti politički, geografski i socijalni utjecaji u državi. Tijekom dvadesetog stoljeća počinje se prevoditi veći broj djela, ali za vrijeme Drugog svjetskog rata taj se broj smanjuje. Broj prijevoda ponovno raste krajem dvadesetog stoljeća, a do velikog skoka dolazi u 21. stoljeću pojavom većeg broja nakladničkih kuća i prevoditelja. Pojavljuju se i ponovni prijevodi, čiji se broj s vremenom povećavao. Najviše ih nastaje u 21. stoljeću, kada se pojavila praksa obnavljanja prijevoda u izdanjima različitih nakladnika, pa tako imamo i veći broj usporednih prijevoda (Narančić Kovač, 2019b). Primjer toga također se može uočiti u tablici 1, koja pokazuje da je od 2000. do 2010. nastao najveći broj usporednih, ali i ponovljenih prijevoda knjige *Petar Pan*.

Nakon prijevoda *Petra Pana* Marije Salečić 1980. pojavili su se i prijevodi Zdenke Drucalović, Predraga Raosa, Jasne Šojer, Tatjane Kezele i Ivane Belčić te Zvonimira Bulaje. Prema katalozima Knjižnica grada Zagreba (KGZ) i Nacionalne sveučilišne knjižnice u Zagrebu (NSK), najveći broj izdanja imaju prijevodi Marije Salečić i Zdenke Drucalović. Marija Salečić ima osam izdanja prijevoda u nakladama Mladost, Profil International, Katarina Zrinski i Hrvatska knjižica za slijepe. Zdenka Drucalović ima sedam izdanja u nakladi Znanje, Sveučilišnom nakladniku Liberu i izdanje za

Jutarnji list. U tablici 1 prikazan je veći broj izdanja jer su navedena i ponovljena izdanja. Slijede Predrag Raos i Zvonimir Bulaja, čiji prijevodi izlaze u dva izdanja, a po jedan prijevod stvaraju Jasna Šojer te Tatjana Kezele s Ivanom Belčić. Svi navedeni prijevodi prikazani su u idućoj tablici.

Tablica 1.

Kronološki prikaz hrvatskih prijevoda knjige Petar Pan

Godina izdanja	Prevoditelj	Nakladnik	Ilustrator
1980.	Marija Salečić	Mladost	Zlata Živković-Žilić
1982.	Marija Salečić	Mladost, 2. izd.	Zlata Živković-Žilić
1986.	Marija Salečić	Mladost, 3. izd.	Zlata Živković-Žilić
1988.	Zdenka Drucalović	Sveučilišni nakladnik Liber	Đenana Voljevica-Čičić
1991.	Marija Salečić	Mladost, 4. izd.	Zlata Živković-Žilić
1995.	Marija Salečić	Profil International	Stjepan Bartolić
1995.	Zdenka Drucalović	Znanje	Krešimir Zimonić
1997.	Zdenka Drucalović	Znanje	Krešimir Zimonić
2001.	Marija Salečić	Profil International, 2. izd.	Stjepan Bartolić
2001.	Predrag Raos	Mozaik knjiga	Tomislav Tomić
2002.	Zdenka Drucalović	Znanje	Krešimir Zimonić
2003.	Zdenka Drucalović	Znanje, 2. izd.	Krešimir Zimonić
2004.	Marija Salečić	Katarina Zrinski	Monika Marić Tepšić
2004.	Zdenka Drucalović	Znanje	Krešimir Zimonić
2004.	Predrag Raos	Mozaik knjiga, izd. za Večernji list	Tomislav Tomić
2005.	Zdenka Drucalović	Znanje	Krešimir Zimonić
2005.	Jasna Šojer	ABC naklada	Matija Pisačić

2007.	Tatjana Kezele, Ivana Belčić	Zagrebačka stvarnost	Dražen Jerabek
2009.	Zdenka Drucalović	Znanje, izd. za Jutarnji list	Krešimir Zimonić
2009.	Zdenka Drucalović	Znanje, 3. izd.	Krešimir Zimonić
2009.	Marija Salečić	Hrvatska knjižica - za slijepe	-
2013.	Zdenka Drucalović	Znanje, 4. izd.	Krešimir Zimonić
2015.	Zvonimir Bulaja	Bulaja naklada, E-knjiga	-
2018.	Zdenka Drucalović	Znanje, 5. izd.	Krešimir Zimonić,
2018.	Zvonimir Bulaja	V.B.Z.	Francis Donkin Bedford

Tablica prikazuje kronološki red objavljivanja prijevoda knjige *Petar Pan*, od prvog pa do trenutno zadnjeg prijevoda. Uz godinu nastalog prijevoda navedeno je ime prevoditelja, nakladnika i ilustratora. Tablica je napravljena na temelju podataka koji se nalaze u katalozima Knjižnica grada Zagreba i Nacionalne sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Osim navedenih prijevoda, postoji i velik broj prerada priče *Petar Pan* u animirane filmove, slikovnice, stripove i predstave koji nisu ovdje navedeni. Iz tablice se uočava da su prvi prijevodi Marije Salečić bili u nakladi Mladost te da ih je ilustrirala Zlata Živković-Žilić. Ukupno su četiri izdanja u nakladi Mladost, nastala od 1980. do 1991., a dva su izdanja u nakladi Profil International, koja je ilustrirao Stjepan Bartolić, nastala 1995. i 2001. godine. S vremenom se broj izdanja koja je prevela Marija Salečić smanjivao. Tako 2004. nastaje samo jedan prijevod u nakladi Katarina Zrinski, koji je ilustrirala Monika Marić Tepšić. Zadnje izdanje pojavljuje se 2009. u nakladi Hrvatske knjižice za slijepe, a prijevod je napisan brajicom. Ovo je jedini prijevod knjige *Petar Pan* na pismo za slijepe i slabovidne osobe, a napravljen je prema prijevodu Marije Salečić.

Među prijevodima Zdenke Drucalović prikazano je i nekoliko ponovljenih izdanja. Njezin prvi prijevod izlazi 1988. godine u nakladi Sveučilišni nakladnik Liber, a ilustrirala ga je Đenana Voljevica-Čičić. Ostali prijevodi izlaze od 1995. pa sve do 2018. u nakladi Znanje, a ilustrator je tih izdanja Krešimir Zimonić. Ukupno je izašlo

pet izdanja prijevoda u nakladi Znanje. Prijevod iz 2009. u nakladi Znanje izdan je posebno za Jutarnji list.

Prvi prijevod Predraga Raosa nastaje 2001. godine u nakladi Mozaik knjiga. Drugo izdanje prijevoda u nakladi Mozaik knjiga izlazi 2004. godine kao posebno izdanje za Večernji list. Ilustrator je tih izdanja Tomislav Tomić.

Jasna Šojer 2005. godine stvara jedan prijevod u ABC nakladi, a ilustrirao ga je Matija Pisačić. Također, jedan prijevod stvaraju Tatjana Kezele i Ivana Belčić. Objavljen je 2007. godine u nakladi Zagrebačka stvarnost, a ilustracije izrađuje Dražen Jerabek.

Zvonimir Bulaja stvara prijevod koji je izdan dva puta. Prvo izdanje nastaje 2015. godine pod nazivom *Petar Pan: Ili dječak koji nije htio odrasti*, ali samo u elektroničkom obliku te se može posuditi i pročitati u KGZ-u. Drugo izdanje izlazi 2018. pod istim naslovom – *Petar Pan: Dječak koji nije htio odrasti*. U ovom prijevodu pojavljuju se ilustracije iz prvog izdanja *Petra Pana*, iz 1911. godine, ilustratora Francisa Donkina Bedforda (KGZ).

3.3. Analizirana izdanja

U radu se detaljnije analiziraju i uspoređuju tri hrvatska prijevoda knjige *Petar Pan*. Odabrani su prijevodi Zdenke Drucalović, Predraga Raosa i Marije Salečić. Prevoditeljice Zdenka Drucalović i Marija Salečić izabrane su zbog velikog broja izdanja njihovih prijevoda, a prevoditelj Predrag Raos izabran je zbog velikog broja autorskih djela, s ciljem da se uvidi unosi li u prevedeno djelo i svoj autorski stil. Kao što se moglo vidjeti u prethodnom poglavlju, postoji više izdanja koja su preveli spomenuti prevoditelji. Za ovaj su rad izabrana njihova trenutno posljednja izdanja, nastala 2004. i 2018. godine. Prijevodi se uspoređuju s Barriejevim originalnim tekstom, objavljenim u izdanju Projekta Gutenberg 2008. godine.

Najnovije je među spomenuta tri prijevoda peto izdanje naklade Znanje, koje je prevela Zdenka Drucalović, a izdano je 2018. godine. Ilustracije za to izdanje napravio je Krešimir Zimonić. Kako je već prije spomenuto, u izdanjima se najčešće ne nalazi biografija prevoditelja, čime se umanjuje njihova uloga u nastanku izdanja. Za ovu prevoditeljicu nije bilo ponuđenih informacija o njezinu životu, već su sve informacije o njezinu stvaralaštvu pronađene u katalogu Knjižnica grada Zagreba i na mrežnoj stranici Društva hrvatskih književnih prevodilaca. Zdenka Drucalović prevodi djela s engleskog i talijanskog jezika. Uglavnom s talijanskog jezika prevodi članke, a s

engleskog, uz članke, prevodi dječje, fantastične i kriminalističke romane i slikovnice. Najpoznatija su engleska djela koja je prevela kriminalistički romani spisateljice Agathe Christie *Hotel Bertram* (Globus 1976, 1977, 1986, 1988, Mozaik knjiga 2009), *Zagonetni događaj u Stylesu* (Artresor naklada 1997) i *Leš u biblioteci* (Mozaik knjiga 2010, 2013). Neke su od prevedenih slikovnica *Kućicu treba dijeliti* (Profil knjiga 2017) i *Šećerko i Jednoróga* (Profil knjiga 2017), koje je napisala Julia Donaldson, te *Žirafe plesati ne znaju* (Profil knjiga 2017) autora Gilesa Andreaea.

Prijevod Predraga Raosa koji se analizira izdan je 2004. godine, u nakladi Mozaika knjiga. Uz to, ovo je posebno izdanje za Večernji list. Razlika je između tog izdanja i izdanja nastalog 2001. u izgledu korica. Starije izdanje na koricama ima ilustraciju Tomislava Tomića, dok izdanje za Večernji list ima drugačiju ilustraciju. Raos se ostvario i kao pisac te aktivno piše od najranije dobi pa se njegova biografija može pronaći u njegovim radovima i nekim prijevodima. Rođen je 1951. godine u Zagrebu. Diplomirao je 1975. na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, ali nije radio u struci, nego se posvetio književnosti. Bavi se pisanjem priča, članaka, feljtona, eseja, radiodrama, stripova, mjuzikla, komedija, drama, dječjih romana i pjesama. Objavio je nekoliko knjiga različitih žanrova. Neka su od njegovih djela *22. rujna, roman o jednom naturalcu* (Mladost 1978), *Mnogo vike nizašto* (Prosveta 1985), *Od rata do zvijezda* (Trgo-Rast 1996) i *Škorpion na jeziku* (Timea 2006). Dobio je Nagradu „Marin Držić“ za mjuzikl *U životu sve je igra* (Izvori 2006) i scenski monolog *Zdravi razum* (Raos, 2007). Osim što je svoju biografiju obogatio gotovo u svim područjima književnosti, radi i kao ilustrator i fotograf. Uz sve to, intenzivno se bavi prevođenjem s engleskog, francuskog i njemačkog jezika te je preveo više od 150 knjiga. Neka su dječja djela koja je preveo *Priče i bajke braće Grimm i Hansa Christiana Andersena* (Egmont Hrvatska, 1999), *Priča o Doktoru Dolittleu* (Mozaik knjiga 2000, 2004) autora Hugh-a Loftinga te *Alisa u zemlji čudesa* (Mozaik knjiga 2001, 2004, Znanje 2010, 2012) autora Lewisa Carrola.

Posljednje izdanje prijevoda Marije Salečić objavljeno je 2004. godine u nakladi Katarina Zrinski, a ilustratorica je Monika Marić Tepšić. Marija Salečić prevoditeljica je o čijoj se biografiji zna malo iako je prva prevela *Petra Pana* na hrvatski jezik. Njezin dosadašnji rad može se vidjeti u prijevodima koji se nalaze u katalogu Knjižnica grada Zagreba. Napisala je četiri monografije o karlovačkim rijekama pod nazivima *Uz Mrežnicu* (2004), *Uz Koranu* (2006), *Uz Dobru* (2007), *Uz Kupu* (2007).

Monografije su bogate njezinim fotografijama. Osim prijevoda *Petra Pana*, prevela je s engleskog jezika dječju knjigu *Čarobnjak iz Oza* (Mladost 1977, 1980, 1982, 1985, 1987, 1991, Golden marketing 2000) autora Lymana Franka Bauma. S engleskog prevodi i članke, romane, pripovijetke, a neki od njih su *Opustošena zemlja* (Mladost 1964.) autora Alexandera Cordella, *Moderna komedija* (Mladost 1968) autora Johna Galsworthyja, *Mudrost zapada* (Mladost 1970, 1977, Marjan tisak 2005) autora Bertranda Russella te *Čovjek i njegovi simboli* (Mladost 1974, 1987, 1973) autora Carla G. Junga.

4. Sadržaji knjiga

Djelo Jamesa Matthewa Barrieja, izdano u Projektu Gutenberg, u daljnjem tekstu navedeno je samo kao izvorno djelo. Ovo je e-knjiga u kojoj se ne nalaze ilustracije, već je samo prikazan tekst i navedena su poglavlja. Knjiga započinje prikazom poglavlja.

Prijevod Zdenke Drucalović započinje prvim poglavljem naslova „Dolazi Petar“. Nakon posljednjeg poglavlja priče nalazi se kratki tekst Sunčane Škrinjarić naziva *Neodoljivi Petar Pan*. U tom kratkom tekstu Škrinjarić navodi kada se prvi put susrela s pričom o Petru Panu te opisuje nastanak te priče još u Kensingtonskom perivoju, gdje je Petar Pan odlučio da neće odrasti. Nadalje navodi adaptacije priče u animirane filmove i objašnjava čar ove maštovite priče. Na kraju se nalazi kratka bilješka o ilustratoru, iza koje slijedi prikaz sadržaja.

Prijevod Predraga Raosa započinje kratkim predgovorom *Leteći vječni dječak*, koji je napisala Dubravka Zima. Nakon predgovora započinje priča o Petru Panu, koja je podijeljena po glavama. Na kraju knjige nalazi se *Prevodiočev pogovor*, u kojem prevoditelj Raos objašnjava svoj način prevođenja te dodatno pojašnjava razliku u prevođenju određenih imena. U *Prevodiočevom pogovoru* nalazi se tablica koja prikazuje nazive likova i mjesta iz djela J. M. Barrieja te njihove nazive u prijevodima Raosa, Salečić i Drucalović. Knjiga završava prikazom sadržaja.

Tablica 2.

Imena likova i mjesta u prijevodima knjige Petar Pan

IZVORNIK	RAOS	SALEČIĆ	DRUCALOVIĆ
Alf Mason	isto	isto	Alf Žbuka
Barbecue	Kolovrat	Ražanj	Ražanj

Bill Jukes	isto	isto	Bill Pisanica
Cecco	isto	isto	Miki
Cookson	isto	isto	Svežder
Curly	Rudli	Kuštravko	Čupavko
Flint	isto	isto	Kremen
Great Big	Silna Velika	Golemi Strašni	Hrabri Veliki
Little Panter	Mala Pantera	Mladi Panter	Mali Ris
Hook, Jas. Hook	kapetan Kuka	Jas Hook	Jas Kuka
John Corks- Crew	Ivica Vadičep	Ivica Vadičep	Vadičep
<i>Jolly Roger</i>	<i>Smrt Bijela Kost</i>	<i>Veseli Roger</i>	<i>Veseli Mrtvac</i>
Long Tom	Velika Rokalica	Dugi Tom	Dugi Tom
Never Bird	ptica Nigdjelica	Maštoptica	Snoptica
Neverland	Nigdjelija	Maštokraj	Snokraj
Never tree	stablo Nigdjena	Maštodrvo	Snodrvo
Nibs	Fićfi	Zrnce	Mrva
Noodler	isto	isto	Njoka
Marooners Rock	Zbogom-hrid	Kažnjenička stijena	Osuđenikov greben
Piccaninny	Malopaništa	Piccaninny	Piknjica
Robt. Mullins	Robert Mullins	Robt Mullins	Robert Ulješura
Skylights	isto	isto	Svića
Slightly	Pihpih	Mališ	Malac
Smee	isto	isto	Spužva
Starkey, Gentleman	isto	stari Starkey	Gospar
Tiger Lily	Vučja Jabučica	Lily Tigrica	Tigrasti Ljiljan
Tinkle Bell	Tintilinčica, Tinka	Zvončica	Zvončica
Toothless	Bezubi	Trubač	Krezubica
<i>Walrus (brod)</i>	<i>Morž</i>	<i>Morski konjic</i>	<i>Morž</i>

Napomena. Preuzeto iz Petar Pan (Prevodiočev pogovor, str. 220, 221) Raos, 2004.

Izdanje Katarine Zrinski, koje je prevela Marija Salečić, po sadržaju se najviše razlikuje od ostala dva izdanja. Ovo izdanje pripada MOL-u, odnosno metodički obrađenoj lektiri, zbog čega je u sadržaj knjige dodan opis mjesta radnje, vremena radnje, likova, događaja te su navedena poticajna pitanja za razgovor o djelu. Prijevod Marije Salečić započinje ilustracijom na kojoj su prikazani Petar Pan, Zvončica, Wendy i njezina braća te dio Nigdjelije. Zatim je kratko objašnjeno kako je i kada nastao lik Petra Pana. Također se objašnjava da se ovim izdanjem obilježava stota godišnjica postojanja vječnog dječaka (Barrie, 2004a). Nadalje se nakladnik obraća čitateljima i ukratko opisuje mjesto i vrijeme radnje, likove i događaje. Slijedi priča, koja je podijeljena u 17 poglavlja. Ovo se izdanje razlikuje i po tome što se pokraj teksta, na rubu stranice, nalaze objašnjenja manje razumljivih riječi. Zbog preglednijeg čitanja ta su objašnjenja od teksta odvojena ravnim crtom. Na kraju priče nalaze se zaključak i poticajna pitanja za razgovor o djelu. Iza tih pitanja nalaze se kratka bilješka o piscu i kazalo, odnosno sadržaj knjige.

5. Nazivi poglavlja

Jedna od prvih razlika koje se uočavaju naslovi su nekih poglavlja. Radi preglednosti u ovom poglavlju prikazana je tablica s izvornim Barriejevim nazivima poglavlja i nazivima iz tri hrvatska prijevoda; Zdenke Drucalović, Predraga Raosa i Marija Salečić. Tablični prikaz bit će detaljnije pojašnjen u daljnjem tekstu.

Tablica 3.

Nazivi poglavlja u prijevodima knjige Petar Pan

Prijevod/ Poglavlj	Izvornik (J. M. Barrie)	Z. Drucalović	P. Raos	M. Salečić
1. poglavlje	Peter breaks through	Dolazi Petar	Petar je došao	Petrov dolazak
2. poglavlje	The shadow	Sjena	Sjena	Sjena
3. poglavlje	Come away, come away!	Pođimo, pođimo!	Za mnom, za mnom!	Hajdemo, hajdemo!
4. poglavlje	The flight	Let	Let	Let
5. poglavlje	The island come true	Ostvareni otok	Otok iz sna na javi	Otok postaje stvarnost

6. poglavlje	The little house	Kućica	Kućica	Kućica
7. poglavlje	The home under the ground	Podzemni dom	Dom pod zemljom	Kuća pod zemljom
8. poglavlje	The mermaids lagoon	Laguna sirena	Sirenska laguna	Laguna sirena
9. poglavlje	The Never bird	Snoptica	Ptica Nigdjelica	Maštoptica
10. poglavlje	The happy home	Sretan dom	Sretni dom	Sretan dom
11. poglavlje	Wendys story	Wendyna priča	Wendyna priča	Wendina priča
12. poglavlje	The children are carried off	Djeca su oteta	Djeca odnesena	Djeca su zarobljena
13. poglavlje	Do you believe in fairies?	Vjerujete li u vile?	Vjerujete li u vile?	Vjerujete li u vile?
14. poglavlje	The pirate ship	Gusarski brod	Gusarski brod	Gusarski brod
15. poglavlje	Hook or me this time	Kuka ili ja, ovaj put!	Ovaj put ili Kuka ili ja	Ovaj put Hook ili ja
16. poglavlje	The return home	Povratak kući	Povratak kući	Povratak kući
17. poglavlje	When Wendy grew up	Wendy je odrasla	Wendy je odrasla	Wendy je odrasla

U izvornom izdanju *Petra Pana*, objavljenom u sklopu Projekta Gutenberg 2008. godine, poglavlja su navedena rimskim brojevima od 1 do 17. Salečić se u svom izdanju također koristi rimskim brojevima, Drucalović se ne koristi brojevima za poglavlja, već su samo navedeni naslovi, dok se Raos za poglavlja koristi izrazima *glava prva*, *glava druga* i tako dalje. Svi su se prevoditelji potrudili nazive poglavlja prevesti što vjerodostojnije i razumljivije kako bi čitateljima olakšali čitanje. Iz gornje

tablice može se uočiti da su drugo, četvrto, šesto, trinaesto, četrnaesto, šesnaesto i sedamnaesto poglavlje svi preveli na isti način. Mala razlika u odnosu na izvornik vidljiva je u šestom poglavlju, pod nazivom „The little house“ (Barrie, 2008), koje prevode umanjenicom *kućica*, a ne sintagmom *mala kuća*, što bi bio doslovni prijevod. Razlog tomu je taj što je u hrvatskom jeziku češća upotreba umanjenica kada je to moguće. Također, posljednje poglavlje, „When Wendy grew up“ (Barrie, 2008), svi prevode „Wendy je odrasla“ (Barrie, 2004a; Barrie 2004b; Barrie, 2018), a doslovni prijevod bio bi „Kada je Wendy odrasla“. Nadalje se iz tablice može iščitati razlika u naslovima ostalih poglavlja. Pri prevođenju prvog poglavlja, „Peter breaks through“ (Barrie, 2008), u sva tri prijevoda vidljiva je razlika u redosljedju riječi te korištenju različitih glagolskih oblika glagola *dolaziti*. Tako nailazimo na prijevod „Dolazi Petar“ (Barrie, 2018), gdje se glagol *dolaziti* nalazi u prezentu, „Petar je došao“ (Barrie, 2004b), gdje je glagol u perfektu, i „Petrov dolazak“ (Barrie, 2004a), pri čemu je Salečić upotrijebila imenicu *dolazak* umjesto glagola. Doslovni bi prijevod glasio „Petar se probija“ jer, prema englesko-hrvatskom rječniku, *break through* znači *probiti se* (Filipović i sur., 1999). Treće poglavlje, „Come away, come away!“ (Barrie, 2008), Drucalović (2018) je prevela kao „Pođimo, pođimo!“, Raos (2004b) „Za mnom, za mnom!“, a Salečić (2004a) „Hajdemo, hajdemo!“ Drucalović i Salečić odabrale su slične izraze, u kojima koriste glagole *pođimo* i *hajdemo*, dok Raos u svom koristi zamjenicu s prijedlogom *za mnom*. Doslovni prijevod riječi *come away* glasio bi *otići* ili *osloboditi se* (Filipović i sur., 1999), ali u poglavlju se govori o tome kako je Petar Pan odveo Wendy, Johna i Michaela pa su prevoditelji u skladu s time odredili značenje riječima kojima se Petar obraća ostalima. „The island come true“ (Barrie, 2008) naziv je petog poglavlja, koji bi, doslovno preveden, glasio „Otok postaje stvaran“, a slično su ga prevele Drucalović (2018) „Ostvareni otok“ i Salečić (2004a) „Otok postaje stvarnost“, dok Raos (2004b) koristi drugačiji prijevod – „Otok iz sna na javi“, čime želi poručiti da se otok o kojem djeca sanjaju nalazi u stvarnosti. Sedmo poglavlje, „The home under the ground“ (Barrie, 2008), ili, doslovno, „kuća ispod zemlje“, Drucalović (2018) prevodi kao „Podzemni dom“ i tako skraćuje naziv koristeći pridjev *podzemni* koji pripisuje imenici *dom*. Raos (2004b) ga prevodi kao „Dom pod zemljom“, a Salečić (2004a) kao „Kuća pod zemljom“ te se razlikuju samo u prijevodu imenice *house*, koja može označavati dom i kuću (Filipović i sur., 1999). Naziv je osmog poglavlja „The mermaids lagoon“ (Barrie, 2008), u prijevodu „Sirenska laguna“ prema Raosu (2004b), dok su Drucalović (2018) i Salečić (2004a)

napravile inverziju radi zvučnosti i prevele ga kao „Laguna sirena“. Najveća razlika u prijevodu naziva svih poglavlja uočljiva je u devetom poglavlju, „The Never bird“ (Barrie, 2008), koje bi u doslovnom prijevodu glasilo „Nikad ptica“. Drucalović (2018) ga prevodi kao „Snoptica“, a Salečić (2004a) „Maštoptica“. Time označavaju da je to ptica koja dolazi iz sna, odnosno iz mašte. Raosov (2004b) je prijevod „Ptica Nigdjelica“, a on je zapravo najbliži doslovnom prijevodu, što objašnjava u svom pogovoru. „Neverland u engleskom nije nikakav neologizam, pa ako Barrie nije izmišljao nikakvo novo ime, ne treba to činiti ni provodilac. Engleski je Neverland, bez puno priče, naša Nigdjelija, a iz čega se onda elegantno izvodi i ptica Nigdjelica...“ (Barrie, 2004b, str. 218). Deseto poglavlje „The happy home“ (Barrie, 2008) Drucalović (2018) i Salečić (2004a) prevode jednako – „Sretan dom“, dok Raos (2004b) koristi određeni pridjev – „Sretni dom“. „Wendy’s story“ (Barrie, 2008) naslov je jedanaestog poglavlja, koje Drucalović (2018) i Raos (2004b) prevode kao „Wendyna priča“, a Salečić (2004a) „Wendina priča“, pri čemu se razlikuju samo u pisanju posvojnog pridjeva imena Wendy, gdje Salečić slovo *y* zamjenjuje slovom *i*. Prema hrvatskom pravopisu točno bi bilo *Wendyna* jer se kod posvojnih pridjeva od stranih ženskih imena koji u izgovoru završavaju na *i* samo dodaje nastavak *te* u ovom slučaju slovo *y* ne prelazi u slovo *i* (Jozić i sur., 2013). U dvanaestom poglavlju, „The children are carried off“ (Barrie, 2008), prevoditelji mijenjaju samo zadnji glagolski oblik. Doslovni bi prijevod glasio „Djeca su odnesena“, a Drucalović (2018) to prevodi kao „Djeca su oteta“, upotrijebivši drugi glagol. Raos (2004b) ga prevodi kao „Djeca odnesena“, pri čemu upotrebljava pridjev *odnesena* umjesto glagola, a Salečić (2004a) ga prevodi kao „Djeca su zarobljena“ te, isto kao Drucalović, upotrebljava drugi glagol, odnosno glagol *zarobiti*. Petnaesto poglavlje, „Hook or me this time“ (Barrie, 2008), Drucalović (2018) prevodi doslovno: „Kuka ili ja, ovaj put“, zadržavajući inverziju. Međutim, Raos (2004b) ne zadržava inverziju i prevodi ga kao „Ovaj put ili Kuka ili ja“, a isto radi i Salečić (2004a), koja ga prevodi kao „Ovaj put Hook ili ja“. Možemo uočiti razliku i u tome što je Raos u nazivu upotrijebio dva puta veznik *ili* kako bi naglasio nužnost izbora, a Salečić ostaje pri izvornom imenu Hook, koje ne prevodi u Kuku kao ostali. Raos to također kritizira u svom pogovoru. „...pa taj Hook ne može ostati Hook, kao kod Selečićke, nego ga je dobro prevesti u Kuka, tim više što se zvučna sličnost s Cookom pritom ne gubi“ (Barrie, 2004b, str. 217). U daljnjem radu bit će još govora o različitim prijevodima imena likova i mjesta koja nalazimo u knjizi *Petar Pan*.

6. Razlike u navođenju imena i kratica

Najuočljivija je razlika u ova tri izdanja u prijevodu imena likova i mjesta. Prijevod imena prikazan je u tablici 2, a ovdje će se navesti i objasniti još neki primjeri. Ime glavnog lika Peter Pan (Barrie, 2008) svi prevode jednako, odnosno englesko ime Peter zamijenjeno je hrvatskim imenom Petar. Također, imena Wendy, John, Michael, George, Liz i Nana svi prepisuju od Barrieja. Uočava se da Salečić u svom prijevodu kod nekih stranih imena u zagradama dodaje njihov izgovor, a neki su od primjera: Wendy (Vendi), John (Džon), Michael (Majkl), George (Džordž), Jane (Džejn), Jas Hook (Džes Huk) i imena gusara. Uočava se da Drucalović i Salečić ime Tinker Bell prevode jednako – Zvončica, dok ga Raos prevodi kao Tintilinčica. To objašnjava u svom pogovoru, gdje vilu povezuje s kućnim duhom koji se u hrvatskoj kulturi naziva Tintilinić. U tom primjeru engleski naziv zamjenjuje nazivom iz hrvatske kulture. Iz tablice 2 također se može iščitati da neka imena gusara Raos i Salečić nisu prevodili, već su koristili postupak prenošenja, dok ih je Drucalović zamijenila hrvatskim nazivima. Neki su od primjera: Bill Jukes (Bill Pisanica), Cecco (Miki), Noodler (Njoka), Skylights (Svića), Smee (Spužva). Iz toga se zaključuje da je Drucalović prevela najviše imena. Raos (Barrie, 2004b) to u svom pogovoru kritizira i navodi da je takvo prevođenje bespotrebno i na silu jer nema nikakve izravne veze s osobom. Pleme redskins (Barrie, 2008) Drucalović i Salečić prevode u Indijance, a Raos doslovno u *crvenokošci*. U ovom primjeru Raos traži doslovnu zamjenu za tu riječ, dok prevoditeljice posežu za Indijancima jer je riječ o indijanskom plemenu. Također se može uočiti da Raos u prijevodima imena češće traži dublje značenje, odnosno pazi na kulturu izvornog djela, pa prema tome stvara prijevod, dok se Drucalović i Salečić baziraju na prijevodu naziva kako bi ostao kulturni trag, ali ne objašnjavaju značenje iz te kulture. Primjer je naziv za top Long Tom (Barrie, 2008) koji obje prevoditeljice nazivaju Dugi Tom, dok ga Raos prevodi kao Veliku Rokalicu. U engleskoj mornarici Long Tom označava velike topove, pa ga je Raos pokušao nazvati onako kako misli da bi ga nazvali hrvatski vojnici (Barrie, 2004b).

U tekstu se pojavljuje mjesto nazvano puzzling East (Barrie, 2008) koje Drucalović prevodi kao zagonetni Istok, Raos kao zbunjujući Istok, a Salečić kao Daleki Istok. Drucalović i Raos drže se doslovnog prijevoda riječi *puzzling* pa upotrebljavaju atribut *zagonetni*, odnosno *zbunjujući*, dok Salečić bira učestali atribut *daleki* koji dodatno pojašnjava na rubu stranice. Spominje se još i Kensington Garden (Barrie, 2008) te ga

Drucalović i Salečić prevode kao Kensington perivoj, a Raos kao Kensingtonski vrt. *The Milky Way* (Barrie, 2008) Drucalović i Raos prevode kao Mliječnu stazu, a Salečić kao Kumovu Slamu te sa strane dopisuje objašnjenje. *Mysterious River* (Barrie, 2008) opet jednako prevode Drucalović i Raos – za njih je to Tajanstvena rijeka, a Salečić koristi drugačiji atribut te ju prevodi kao Začaranu rijeku. Zemlja mašte u kojoj se nalazi Petar Pan spominje se već u prvom poglavlju. Nju Barrie (2008) naziva Neverland, Drucalović Snokraj, Raos Nigdjelija, a Salečić Maštokraj. Dubravka Težak (2002) u svom članku navodi da naziv Never Land postoji u Australiji i već je bilo objavljeno djelo Wilsona Barretta pod tim naslovom pa se pretpostavlja da je to bila Barriejeva inspiracija. Raos (2004b) u svom pogovoru izražava neslaganje s prijevodima Drucalović i Salečić jer smatra da Neverland nije neologizam te da se ne treba izmišljati nikakvo novo ime. „Maštokraj i Snokraj zvuče neprirodno, rogobatno, a i nedopustivo odstupaju od originala“ (Barrie, 2004b, str. 218). Još se može uočiti da jedino Drucalović u svom prijevodu, kada se govori o otoku na kojem se nalazi Snokraj ili o kopnu na kojem se nalazi dom obitelji Darling, Otok i Kopno piše velikim početnim slovom jer njima zamjenjuje imena tog otoka i kopna. Ostali to ne rade, već sve pišu malim slovima.

Kratice ispred prezimena svi prevode drugačije. Kratice Mrs. i Mr. (Barrie, 2008) ispred prezimena Darling Raos prevodi kao gospođa i gospodin Darling, Salečić kao mama i tata Darling, a Drucalović upotrebljava kratice gđa i gosp. Darling. Slično prevode i Miss Fulsom (Barrie, 2008). Kod Raosa je ona gospođica Fulsom, kod Drucalović gđa Fulsom, a kod Salečić teta Fulsom. Iz navedenog se vidi da je Raos kratice zamijenio njihovim punim značenjem, Drucalović ih je zamijenila hrvatskim kraticama, a Salečić kratice mijenja jednostavnijim atributima, čime pokazuje tko je zapravo tko. Takvim načinom prevođenja Salečić pojednostavljuje izvorni tekst.

7. Upotreba stranih riječi

Kako je već spomenuto, neke strane riječi prevoditelji preuzimaju u svoj prijevod, dok neke prilagođavaju ciljnoj kulturi koristeći se metodama otuđivanja ili odomaćivanja. Neke riječi prevoditelji doslovno prenose: riječ *wigwam* (Barrie, 2008) Salečić prenosi, ali sa strane stavlja dopunu u kojoj ju pojašnjava, dok ju Raos prevodi tako što zamjenjuje w slovom v pa to glasi *vigvam*. Međutim, mladi čitatelji koji još nisu upoznati s tom riječi trebali bi potražiti objašnjenje na nekom drugom mjestu jer ga Raos nigdje ne navodi. Drucalović je riječ odmah prevela kao indijanski šator, što je

jasan i točan opis *wigwama* jer je to „koliba sjevernoameričkih Indijanaca“ (Filipović i sur., 1999, str. 1292). U prijevodima se može pronaći i latinska izreka. Otac George, koji je bio obrazovan čovjek, govori da je on kriv za nestanak djece, pa izgovara uzrečicu na latinskom jeziku „*Mea culpa, mea culpa.*“ (Barrie, 2008, para. 2). Pravi prijevod te uzrečice bio bi „Moj grijeh, moj grijeh“. Svi prevoditelji stavljaju latinsku uzrečicu u prijevod, ali ju Raos i Salečić dodatno prevode na rubu stranice, dok Drucalović nigdje ne dopisuje prijevod. Drucalović samo prepisuje izreku bez dodatnog objašnjenja. Osim latinske izreke, u Barriejevom se zapisu može pronaći i riječ francuskog podrijetla *negligée* (Barrie, 2008), koju Drucalović i Salečić prevode riječju *spavačica*, dok ju Raos prevodi riječju *negliže*. Raos je odlučio upotrijebiti jezično bliži hrvatski naziv, dok su prevoditeljice odlučile upotrijebiti učestaliji i čitateljima razumljiviji hrvatski naziv. Prilikom navođenja hrane riječ *yam* Raos prenosi kao *jam* bez objašnjenja, dok Salečić u prijevod stavlja englesku riječ *yam* te ju objašnjava sa strane. Drucalović ju odmah prevodi u slatki krumpir. Jam je vrsta zeljaste biljke i nije toliko raširena hrana na hrvatskim prostorima te se učestalo svrstava pod slatki krumpir pa je tako kod nekih prevoditelja i prevedena. U idućim primjerima uočava se sličnost prevođenja Zdenke Drucalović i Marije Salečić. Riječ *squaw* pripisuje se nazivu za ženu sjevernoameričkog Indijanca. Drucalović i Salečić prenose tu riječ u svoj prijevod, dok ju Raos prevodi kao *skvo*. Raos jedini zamjenjuje tu riječ riječju prikladnom hrvatskom jeziku. Još je jedan od takvih primjera riječ *brig*, koja označava mali jedrenjak, a Raos ju zamjenjuje riječju *brik*, dok Drucalović i Salečić ostavljaju riječ *brig* u prijevodu. U oba primjera Salečić sa strane dopisuje objašnjenje tih riječi.

Može se uočiti da Raos rjeđe zamjenjuje strane riječi, on za njih pronalazi hrvatski prijevod koji najmanje odskače od engleskog prijevoda, odnosno ako se u riječi nalazi neko slovo engleske abecede, on će to slovo zamijeniti slovima hrvatske abecede. Na taj način želi zadržati kulturu koja se prenosi prevođenjem, samo što u većini slučajeva ne navodi objašnjenja tih riječi. Drucalović i Salečić sličnije prevode neke strane riječi povezane s kulturom. One ili riječ zamijene hrvatskom ili ju prenesu u prijevod bez promjene u pisanju. Razlika je u njihovim prijevodima što kod Salečić uvijek postoji dodatno objašnjenje, dok kod Drucalović tog objašnjenja nema.

7.1. Mjerne jedinice i novčane oznake

Postoji nedosljednost u prevođenju mjernih jedinica kod Salečić. U nekim dijelovima prevodi engleske mjerne jedinice u hrvatske mjerne jedinice, dok u nekim dijelovima ostavlja engleske mjerne jedinice. To se vidi na nekoliko primjera. U prvom primjeru Drucalović i Raos na isti način prevode englesku mjernu jedinicu stope u mjernu jedinicu metar pa *thirty feet* (Barrie, 2008) prevode u *deset metara*. Salečić međutim doslovno prevodi u *trideset stopa* te tako zadržava stranu mjernu jedinicu, ali ju i dodatno pojašnjava na rubu stranice. Dok u idućem primjeru: „...or she might even swim, on tiptoe as it were, to within a yard of them...” (Barrie, 2008, para. 8) i Salečić mjernu jedinicu *a yard* prevodi u *metar*: „...doplivala na metar udaljenosti od njih...” (Barrie, 2004a, str. 79), kao Drucalović: „...doplivala na metar od njih...” (Barrie, 2018, str. 73), i Raos: „...i prišla im na metar...” (Barrie, 2004b, str. 103). Osim toga, Raos mjernu jedinicu *miles* prevodi u *milje*, dok ju Drucalović nekad prevodi u *milje*, a nekada u *kilometre*. Oba su prijevoda točna, ali u hrvatskom jeziku za kopnene je milje češće preračunavanje u metre ili kilometre.

Novčane oznake spominju se kada otac zbraja troškove kako bi odlučili hoće li zadržati Wendy. U tom se dijelu spominju *pounds*, *shillings* i *guinea*, koje svi prevode jednako: kao *funta*, *šiling* i *gvineja*. Međutim, razlika je u prijevodu što Salečić malo proširuje taj dio prijevoda dodajući kod svakog navedenog broja novčanu oznaku, iako to tako nije napisano u izvornom djelu. Zbog toga ona još tu navodi i *peni* kako bi precizno prikazala navedenu računicu. U omjeru s hrvatskim novcem funta bi predstavljala kunu, a peni lipu jer jedna funta ima sto penija isto kao što i jedna kuna ima sto lipa. Za šiling i gvineju ne postoji točan omjer kojem bi se mogla pripisati okrugla novčanica ili kovanica pa bi oni iznosili nekoliko lipa.

8. Prijevodi frazema i kratkih pjesama

Prevoditelji su neke dijelove teksta preveli u hrvatske frazeme kako bi tekst približili duhu hrvatskog jezika. Rečenicu: „Peter had a sinking“ (Barrie, 2008, para. 3) Drucalović prevodi kao: „Petru se činilo da će propasti u zemlju“ (Barrie, 2018, str. 24). Raosov prijevod glasi: „Petru je potonulo srce“ (Barrie, 2004b, str. 39), a Salečić prevodi ovim frazemom: „Petru su tonule sve lađe“ (Barrie, 2004a, str. 32). Svi tim frazemom žele naglasiti koliko se Petar razočarao kada mu je Wendy rekla da je njegova adresa smiješna. U rečenici: „Every one of the little angels sound asleep in bed“ (Barrie, 2008, para. 3) Drucalović kraj prevodi frazemom *spavati tvrdo* (Barrie,

2018), a Salečić frazemom *spavati ko top* (Barrie, 2004a). Time žele naglasiti da su djeca u sobi čvrsto spavala, dok Raos samo navodi da djeca spavaju u svojim posteljama. Još jedan od frazema vidljiv je u misli Mr. Darlinga kada bi saznao da djeca dolaze: „Dash it all, here are those boys again“ (Barrie, 2008, para. 16). Taj engleski frazem Drucalović i Raos zamjenjuju hrvatskim frazemom, dok u ovom primjeru Salečić ne upotrebljava frazem. Kod Drucalović to izgleda ovako: „Do vraga, opet ta dosadna dječurlija!“ (Barrie, 2018, str. 136), a kod Raosa: „Neka ih voda nosi, evo ih opet“ (Barrie, 2004b, str. 189.). Takvi frazemi opisuju koliko je neka osoba frustrirana nečim.

Može se zaključiti da se u knjizi nalazi veći broj frazema te su neke od njih prevoditelji prevodili hrvatskim frazemima ili su ih zamijenili hrvatskim riječima bez upotrebe frazema, odnosno parafrazirali su taj dio. Prevoditelji sami odabiru kojom će se strategijom prevođenja poslužiti kako bi prijevod bio što bolji i smisleniji.

U knjizi *Petar Pan* mogu se pronaći i kratke rime posložene u pjesme. Ukupno ih je devet, od čega pet pjesama pjevaju gusari, dvije Wendy i dvije izgubljeni dječaci. U pjesmama se uočava najveća prevoditeljeva sloboda.

Tablica 4.

Prikaz izvorne Barriejeve pjesme i triju hrvatskih prijevoda

Izvorni tekst, J. M. Barrie	Prijevod Zdenke Drucalović
I wish I had a pretty house,	Rado bih imala kućicu lijepu,
The littlest ever seen,	Malenu i posve novu,
With funny little red walls	Sa zidovima ljupko crvenima
And roof of mossy green.	I zelenom mahovinom na krovu.
Prijevod Predraga Raosa	Prijevod Marije Salečić
Ja rado bih kućicu lijepu,	Kućica mala, mala,
Najmanju što vidješe zjene.	Blizu plavog žala,
S mahovinom na krovu,	A zidići crveni,
Zide nek ima crvene.	Drveni, crveni,
	I nad njima zelen krov.

Tablica prikazuje jednu od pjesama koju pjeva Wendy te se može uočiti da su prevoditelji koristili pjesničku slobodu kako bi posložili rimu. Salečić mijenja i

strukturu pjesme te dodaje stih, a Raos zbog rime mijenja poredak trećeg i četvrtog stiha. Iako su prevoditelji u pjesme unijeli najviše slobode, njihova je tema jednaka izvornoj Barriejevoj pjesmi.

9. Izostavljanje

Izostavljanje se često upotrebljava u prijevodima. Prevoditelji najčešće izostavljaju neke rečenice kako bi skratili tekst i uredili ga po svojoj slobodi i zamisli. Navest će se samo nekoliko primjera izostavljanja. Rečenicu: „Of course her kennel was in the nursery.“ (Barrie, 2008, para. 1) Drucalović u potpunosti preskače i ne uvrštava ju u prijevod, dok ju Raos i Salečić prevode objašnjavajući da se Nanina kućica nalazila u dječjoj sobi. Drucalović u dijalogu Wendy i majke izbacuje jednu rečenicu u svom prijevodu, dok ju ostali prevode. Rečenica glasi: „Her mother had been questioning her.“ (Barrie, 2008, para. 1). U dijalogu Petra i Wendy, kada traže Zvončicu, Petar govori da je maloprije ovdje bila i postavlja pitanje: „You don't hear her, do you?“ (Barrie, 2008, para. 3) te to pitanje Drucalović ne uvrštava u prijevod, već samo nastavlja s odgovorom djevojčice Wendy da čuje neko zveckanje. Također, u dijalogu Petra i Wendy Salečić izostavlja Wendyno pitanje: „Are none of the others girls?“ (Barrie, 2008, para. 3) i samo nastavlja s Petrovim odgovorom. Pronalazi se i poneko Raosovo izostavljanje, što se vidi u idućem primjeru. U tekstu Barrie (2008) navodi kako su se Mr. i Mrs. Darling i Nana prisjećali sitnica koje su se događale prije nestanka njihove djece. Međutim, u tom dijelu Raos (2004b) jedini ne navodi tko se prisjećao tih sitnica, već općenito navodi da je jedan događaj bio sitnica vrijedna spomena. To su samo neki od primjera iz kojih se uočava da se izostavljanje najčešće događa u dijalozima, gdje je i sam prijevod slobodniji. Najčešće se postupkom izostavljanja koriste Drucalović i Salečić, dok ga Raos rjeđe upotrebljava.

10. Razilaženja u prijevodima

U nekim dijelovima teksta prevoditelji odskakuju od izvornika pa se smisao rečenica razlikuje. Veće razilaženje u prijevodima nalazi se u ovom dijelu teksta:

„For a week or two after Wendy came it was doubtful whether they would be able to keep her, as she was another mouth to feed. Mr. Darling was frightfully proud of her, but he was very honourable, and he sat on the edge of Mrs. Darling's bed...“ (Barrie, 2008, para. 1)

Dolazi do pomutnje zbog rečenice: „Mr. Darling was frightfully proud of her,...“. Salečić to prevodi kao: „Tata Darling se djevojčicom silno ponosi...“ (Barrie, 2004a, str. 13), iz čega se iščitava da je tata Darling ponosan na svoju djevojčicu, odnosno na Wendy. Drucalović to prevodi „Gosp. Darling se njome silno ponosio...“ (Barrie, 2018, str. 6) te doslovno prevodi Barriejevu rečenicu. Sam čitatelj, isto kao i u Barriejevu tekstu, mora doći do zaključka ponosi li se otac suprugom ili Wendy. Raos je tu nedoumicu protumačio drugačije nego Salečić pa njegov prijevod glasi ovako: „Gospodin Darling se gospođom Darling strahovito ponosio...“ (Barrie, 2004b, str. 14), čime navodi da je otac ponosan na majku, a ne na Wendy. Čitateljima je tako iz Barriejeva teksta i prijevoda Zdenke Drucalović ostavljeno na izbor da sami odrede na koga je bio ponosan otac, dok su Salečić i Raos svojim prijevodom to već odredili. Može se uočiti da je Drucalović najvjerodostojnije prevela tu rečenicu.

Drugo veće razilaženje u prijevodima uočljivo je u dijelu rečenice u kojem Nana slijedi dadilje do njihovih kuća: „...whom she followed to their homes and complained of to their mistresses.“ (Barrie, 2008, para. 1). Drucalović (2018) i Salečić (2004a) prevode u smislu da je Nana slijedila dadilje do njihovih kuća i prekoravala ih pred gazdaricama, dok Raos prevodi obrnuto. Raos (2004b) u svom prijevodu piše da su se dadilje svojim gazdaricama žalile na Nanu, a ne ona na njih. Glagol *complain of* znači *potužiti se na nekoga*, a *complain to* znači *potužiti se komu* (Filipović i sur., 1999). U tom dijelu rečenice *she* predstavlja Nanu, *their homes* podrazumijeva kuće u kojima dadilje rade. Prijevodi se razlikuju ovisno o pripisivanju glagola Nani ili dadiljama, što baš nije najjasnije iz rečenice. Tu se vidi prevoditeljeva sloboda izbora, odnosno prevoditeljevo tumačenje.

Iduće razilaženje uočava se na kraju ove rečenice: „Lovely dances followed, in which the only other servant, Liza, was sometimes allowed to join. Such a midget she looked in her long skirt and maid's cap, thought she had sworn, when engaged, that she would never see ten again.“ (Barrie, 2008, para. 1). Kraj druge rečenice nije najjasnije napisan pa su i prevoditelji to drugačije preveli. Drucalović prevodi „U dugoj suknji i služinskoj kapici, ona je posve nalikovala patuljku, premda se, kada su ju uzimali u službu, klela da više nikada neće vidjeti deset.“ (Barrie, 2018, str. 7,8). Raos prevodi „Kako bi patuljasta bila u dugoj haljini i sa služinskom kopicom, iako se bila zarekla, kad se zaposlila, da više nikad neće ružiti do deset.“ (Barrie, 2004b, str. 17). Salečić prevodi „Ona je izgledala sasvim patuljasto u svojoj dugačkoj suknji i djevojačkoj

kapici, makar se zaklinjala, kad je tražila posao, da je navršila deset godina.“ (Barrie, 2004a, str. 16). Uočava se da na kraju druge rečenice Drucalović doslovno prevodi Barriejev zapis, ne navodeći nikakvu oznaku za broj deset, Salečić navodi da je Liz navršila deset godina, dok Raos govori da ona neće ružiti do deset, što znači da se više neće tako dugo zabavljati. Tako Raos i Salečić broju deset pripisuju različitu vremensku jedinicu, kod Rosa je to sat, a kod Salečić godina. Ponovno je uočljivo da se Drucalović drži doslovnog prijevoda jer ne dodaje nikakvu oznaku kod broja deset.

U ovoj nedoumici Salečić odskače od prijevoda Raosa i Drucalović, ali i samog autora Barrieja. Rečenicu u kojoj se majka prisjeća da ju je Michael odjednom pitao: „How did you get to know me, mother?“ (Barrie, 2008, para. 2) Raos (2004b) i Drucalović (2018) prevode tako da Michael pita kako je njega majka upoznala, što bi bio pravi prijevod te rečenice. Međutim, Salečić je preformulirala pitanje: „Kako ste se vas dvoje upoznali, mama?“ (Barrie, 2004a, str. 25), aludirajući na to da Michaela zanima kako su se upoznali njegovi roditelji, a ne on i majka.

11. Pogreške u prijevodu i tisku

Prijevodi nisu nikada savršeni, uvijek u njima nešto nedostaje, izostaje, ostaje neprevedeno ili se pak pokrade mala pogreška. Neke od tih pogrešaka načinjene su za vrijeme tiskanja knjige, što zapravo nije pogreška samog prevoditelja. Takva pogreška pronalazi se u izdanju Katarine Zrinski iz 2004. koje je prevela Marija Salečić. Na 67. stranici rečenica ostaje nedovršena te se na idućoj nastavlja druga rečenica. To onda izgleda ovako: „– Brzo – zapovjedio je – neka mi svaki krojačice noć prije vjenčanja.“ (Barrie, 2004a, str. 67, 68). Vidi se da se kraj jedne i početak druge rečenice nisu otisnuli, što je zbunjujuće za čitatelja. Još jedan od primjera ponavljanje je rečenice na kraju jedne i početku druge stranice: „Kad je Petar vidio kako je to dobra zamisao, odmah se ponašao kao da je njemu pala na pamet. Kuća je bila Kada je Petar vidio kako je to dobra zamisao...“ (Barrie, 2004a, str. 70, 71). Budući da je to posljednje izdanje u nakladi Katarine Zrinski, bilo bi dobro obnoviti ga kako bi se ispravile takve pogreške. Ostale se pogreške najčešće odnose na upotrebu krivog imena. Tako u prijevodima Predraga Raosa i Zdenke Drucalović možemo pronaći primjere krivo prepisanih imena, što zapravo nije ni čudno jer priča ima dosta likova. Dio teksta gdje Raos zabunom navodi ime drugog izgubljenog dječaka glasi: „Poor Tootles,...“ (Barrie, 2008, para. 6), a Raos prevodi: „Siroti Fićfi“ (Barrie, 2004b, str. 86), dok bi točan prijevod bio „siroti Bezubi“. Iako je Raos naveo drugog izgubljenog dječaka,

nema nikakve značajne promjene u kontekstu priče. U razgovoru gdje Mr. Darling govori da je kriv za sve dolazi do pogreške u prijevodu Zdenke Drucalović (2018) jer ona piše da dalje nastavlja razgovor gđa Darling i govori da je ona kriva za sve. Pretpostavlja se da je Drucalović pogrešno pročitala kraticu prije prezimena Darling pa je umjesto oca navela majku. Unatoč navedenim pogreškama, smisao knjige nije se izgubio i priča o Petru Panu vjerno je prevedena.

12. Usporedba triju prijevoda

Uspoređujući knjigu *Petar Pan* u tri različita prijevoda, uočavaju se brojne razlike. Stil Zdenke Drucalović jednostavan je, sažet i točan. Njezin prijevod bazira se na točnom prijevodu riječi bez previše dodane slobode i kreativnosti. Prevoditeljica se potrudila što vjerodostojnije prevesti rečenice, koliko joj je to hrvatski jezik dopuštao. Dalo bi se reći da je prijevod formalan, ali razumljiv čitateljima. Svojim stilom prevođenja ne ostavlja neke nedoumice oko riječi jer upotrebljava sve riječi koje su djeci poznate te ih i sama koriste u svojem izgovoru. U prevođenju najčešće koristi metodu odomaćivanja jer većinom zamjenjuje engleske riječi hrvatskima te zbog toga i prevodi najveći broj imena likova. Nedostatak njezina prijevoda uočava se u prepisivanju nekih stranih riječi za koje ne navodi objašnjenje, a čitatelji ga moraju potražiti na drugom mjestu. Njezina sloboda i kreativnost uočavaju se u korištenju postupka izostavljanja. Najčešće u dijalozima skraćuje rečenice, ali pritom ne stvara bitnu razliku između izvornog i prevedenog teksta. Može se još uočiti i da svoju slobodu izražava stavljajući pojedine rečenice u zagrade kako bi naglasila da je ta rečenica zapravo samo kratko objašnjenje prethodne rečenice. Ukratko, njezin stil karakteriziraju jednostavnost i razumljivost koje je ostvarila metodama odomaćivanja i postupka izostavljanja.

Stil Predraga Raosa prožet je slobodom i kreativnošću. On svoju slobodu prikazuje u unošenju smislenog prijevoda kulturno značajnih riječi tako da odgovaraju hrvatskom jeziku, ali da se i dalje vidi engleska kultura. Trudi se ostati što bliži originalnom Barriejevom tekstu, ali u svom prijevodu upotrebljava veći broj zastarjelica. Njegov prijevod bogat je starijim standardnim oblicima hrvatskih riječi, a neke su od njih: *čun* (čamac), *omaška* (greška), *šamlice* (stolice), *krčag* (vrč) i druge. Njegov stil prevođenja malo je teži za djecu pa bi neka djeca tijekom čitanja mogla izgubiti interes jer stalno moraju prekidati čitanje i tražiti objašnjenja za određene riječi. Takav stil prevođenja mogao bi djeci otežati čitanje i razumijevanje djela. Iako tako djeca šire

svoj rječnik, ipak moraju značenje tih riječi potražiti na nekom drugom mjestu. Najviše pažnje posvećuje prijevodu imena, a njih prevodi tako da prikaže kulturu izvornika. Primjer toga vidi se u prijevodu imena broda Jolly Roger, što prevodi kao Smrt Bijela Kost. Jolly Roger u engleskom jeziku označava gusarsku zastavu s lubanjom i prekriženim kostima, a u hrvatskom jeziku ne postoji skraćeni naziv za to pa je Raos imenom broda zapravo opisao tu zastavu. Svojim stilom pisanja i upotrebom zastarjelica pomalo odskače od zaigrane atmosfere koju je Barrie ostvario u svom djelu.

Stil Marije Salečić pomalo nalikuje stilu Zdenke Drucalović, ali i stilu Predraga Raosa. Ta kombinacija stilova vidljiva je u tome što se Salečić koristi pojednostavljenim izrazima i rečenicama koje su djeci razumljive, što je isto kao i kod Drucalović. Međutim, u njezinu stilu pisanja vidljiva je velika sloboda, kao i kod Raosa. Ona zbog slobode prevođenja na nekim dijelovima odskače od izvornika jer proširuje ili skraćuje rečenice, tj. često upotrebljava postupak zamjene s dopunom, čime izražava ideju drugim riječima. Tako mijenja smisao tih rečenica, ali i dalje poprilično dobro prenosi priču. Zapravo bi se dalo reći da nekad čak ima i previše slobode i pojednostavljenih riječi i naziva, primjerice Mr. i Mrs. prevodi kao mama i tata, što nije ni približno slično doslovnom prijevodu. Njezin je prijevod izuzetan po tome što su, iako su riječi razumljive, još dodatno pojašnjene sa strane. Tako djeca mogu proširiti svoj rječnik, a da uokolo ne traže značenje riječi. Svojim prijevodom najviše se udaljava od Barrieja jer proširuje izvorni tekst.

13. Ilustracije

Osim prevedenog teksta, u dječjim knjigama nalaze se i ilustracije. One obogaćuju knjigu, zadržavaju djetetovu pažnju te mu pobuđuju maštu. Djetetu pomažu predočiti lik i mjesto događaja. „Dobre ilustracije omogućuju čitatelju da napravi stanku i promisli o pročitanoj, da se udubi u neki prizor već opisan u samome tekstu, te da proširi čitateljsko iskustvo.“ (Balić-Šimrak i Narančić Kovač, 2011, str. 12). Ilustracije se nalaze u nekim poglavljima kako bi prikazale likove i događaje. Sve ostalo što mali čitatelji pročitaju u knjizi moraju sami zamisliti i tako ući u svijet mašte. *Petar Pan* fantastična je priča puna maštovitih i nestvarnih događaja koje ilustracije, koliko god one bile dobre, ne mogu do kraja prikazati. Zato djeca čitanjem uranjaju u svijet mašte i kreću na fantastično putovanje ususret novim avanturama. Ilustracije su samo mala pomoć za odlazak u taj svijet.

13.1. Izgled korica

Nakladnik petog izdanja knjige *Petar Pan*, koju je prevela Zdenka Drucalović, jest Znanje. Na koricama ovog izdanja prevladavaju zelena i plava boja. Tim bojama naklada Znanje označava vrstu knjige, a ovom slučaju to je bajkovita proza. Na prednjoj strani korica nalazi se ilustracija Krešimira Zimonića, a prikazuje krupni plan Petra Pana, na čijem ramenu sjedi Zvončica. Kosa mu je raščupana te obojena zelenom i crvenom bojom. Petrova majica načinjena je od zelenog lišća. Zvončica ima plavu kosu zavezanu u rep te roza haljinicu i čizme. Naslov djela smješten je u gornjem desnom kutu, a iznad njega manjim je slovima napisano puno ime autora. Naslov i ime autora lako su uočljivi jer su ispisani bijelim slovima na zelenoj i plavoj podlozi. Pokraj toga u gornjem lijevom kutu vidimo ikonu dobro poznate biblioteke Stribor, koja se može pronaći i na stražnjoj strani korica. Stražnja strana korica podijeljena je na lijevi i desni dio. Na lijevom dijelu nalazi se fotografija J. M. Barrieja, ispod koje je ukratko opisana bilješka o njegovu životu. Na gornjoj desnoj strani ispisan je citat Sunčane Škrinjarić iz njezina kratkog teksta *Neodoljivi Petar Pan*, koji možemo pronaći u knjizi. Lijevi dio pozadine zelene je boje s ispisanim bijelim slovima, a na desnom je dijelu pozadine slika koja se nalazi na prednjoj strani korica i slova su ispisana crnom bojom. Takav raspored tipičan je za izdanje biblioteke Stribor.

Prevoditelj djela *Petar Pan* izdanog 2004. godine jest Predrag Raos. Knjiga je nastala kao posebno izdanje za Večernji list pa je izgled korica vidno drugačiji od Raosova prvog izdanja, nastalog 2001. godine. Ilustracija na koricama razlikuje se od onih u samoj knjizi. Na koricama se ne nalazi ilustracija Tomislava Tomića, koji je ilustrirao knjigu, već ilustracija s interneta, a ilustrator nije naveden u impresumu tog izdanja. Prednja strana korica podijeljena je na dva dijela. Na gornjem se dijelu nalazi ilustracija troje djece koja lete, a oko njih smješteni su cvjetići i oblak. Prikazana su dva dječaka i jedna djevojčica. Može se pretpostaviti da djevojčica prikazuje Wendy, a dječaci prikazuju njezinu braću ili jednog brata i Petra Pana. Donji je dio samo obojen u zelenu boju uz oznaku Večernjakova limača. U sredini se nalazi bijeli okvir u kojem su navedeni ime autora i naziv knjige. Stražnja strana korica bojom je podijeljena na dva dijela. Gornji dio obojen je u žuto, a donji u zeleno te se još može vidjeti ispisan nakladnik Mozaik knjiga i izdanje za Večernji list. Izgled korica bitno se razlikuje od prvog Raosova izdanja iz 2001. godine.

Ilustracija Monike Marić Tepšić nalazi se na koricama knjige *Petar Pan* izdane 2004. godine u nakladi Katarina Zrinski, koju je prevela Marija Salečić. Na prednjoj strani korica nalazi se veliki crtež Petra Pana, Zvončice, Wendy, Johna i Michaela kako lete iznad Maštokraja. Petar je odjeven u zelenu majicu načinjenu od lišća, zelene tajice i crne čizme. Zvončica je odjevena u zelenu haljinicu te se oko nje nalaze zvjezdice. Wendy je odjevena u ljubičastu haljinicu, a John i Michael odjeveni su u pidžame. Wendy također ima pjegice i dvije kečke na glavi, dok Petar Pan ima malo dužu smeđu kosu. Zvončica ima dugačku plavu kosu, a Michael kovrčavu plavu kosu. Johnova je kosa kratka i crna te on nosi naočale. Kod njihovih nogu, na sredini naslovnice, nalaze se ime autora u bijeloj boji te naziv knjige u šarenim bojama. U donjem desnom kutu nalazi se oznaka za MOL. Na zadnjoj strani korica prikazane su neke od ostalih lektira za osnovnu školu u izdanju Katarine Zrinski.

13.2. Ilustracije Krešimira Zimonića

Krešimir Zimonić ilustrirao je peto izdanje knjige *Petar Pan*, koju je prevela Zdenka Drucalović. Na kraju knjige možemo pronaći bilješku o ilustratoru koja nam ukratko opisuje njegov opus. „Bavi se stripom, animiranim filmom, ilustracijom i grafičkim dizajnom.“ (Barrie, 2018, str. 157). Njegovi su radovi cijenjeni, a poznat je kao umjetnik stripa te je više puta nagrađivan za izradu animiranih filmova. „Zimonić je jedan od osnivača i višegodišnji predsjednik Hrvatskog društva autora stripa te član Vijeća Svjetskog festivala animiranog filma u Zagrebu.“ (Barrie, 2018, str. 157). Također izrađuje stripove koje objavljuje u raznim časopisima i stvara strip-serijale.

Krešimir Zimonić za ovu je knjigu načinio devet ilustracija. Prva ilustracija nalazi se na kraju prvog poglavlja „Dolazi Petar“ i prikazuje Petra Pana, koji stoji na otvorenom prozoru odjeven u lišće s visokim čizmama. Uz Petra s lijeve strane leti vila Zvončica. Zvončica je mala, odjevena u haljinu i na nogama također ima čizme, a na leđima joj se nalaze krila. Oko Zvončice nacrtani su krug i male zvijezde koje odaju dojam sjaja. Taj sjaj proteže se zaobljenom crtom kroz crtež, čime ilustrator pokazuje odakle je Zvončica doletjela. Druga ilustracija nalazi se u trećem poglavlju „Pođimo, pođimo!“ . Ilustracija prikazuje kako Petar Pan daje Wendy poljubac odnosno gumb načinjen od žira. U četvrtom poglavlju „Let“ nalazi se ilustracija koja prikazuje kako Petar Pan, Zvončica, Wendy, John i Michael lete iznad zemlje okruženi oblacima i Mjesecom. Wendy je odjevena u spavaćicu i ima dugu kosu. John na glavi nosi šešir i odjeven je u dugu pidžamu. Michael je također odjeven u dugu pidžamu te u ruci drži medvjedića.

Svi likovi prikazani su s osmijehom na licu, osim vile Zvončice, koja je ljuta. U petom poglavlju „Ostvareni otok“ ilustracija se prostire na dvije stranice. Na lijevoj stranici u prvom je planu prikazano indijansko pleme na čelu s kraljevnom, koje se šulja kroz šumu. U pozadini se vide gusarski brod, Petar Pan te krokodil. Pleme na glavama ima trake iz kojih viri pero, a na obrazima dvije crte. Njihove su kose duge i spletene u dvije pletenice. Kraljevna također ima dugu zavezanu kosu te je okićena ogrlicama. U rukama drži luk, a iza leđa joj se nalaze strijele. Odjevena je u indijansku odjeću, šire hlače i tuniku. Na desnoj stranici u prvom je planu prikazan kapetan Kuka sa svojim gusarima u šumi. Gusari su ozbiljni i ljuti, na glavama nose marame ili kape te neki preko oka imaju i povez. U pozadini se nalaze izgubljeni dječaci, Wendy i Zvončica koja je uprizorena poput malog svjetlećeg kruga. Wendy se nalazi na nebu sa Zvončicom, dok je u nju jedan od izgubljenih dječaka usmjerio strijelu. Peta ilustracija nalazi se u osmom poglavlju „Laguna sirena“ te prikazuje borbu kapetana Kuke i Petra Pana na morskom grebenu. Kapetan Kuka odjeven je u majicu s mašnom preko koje se nalazi dugački frak te na nogama nosi čizme. Kosa mu je duga, a nos i brada špicasti. Ima male brkove i bradu te naušnicu u uhu. Kuka mu se nalazi na lijevoj ruci. U jedanaestom poglavlju „Wendyna priča“ nalazi se ilustracija koja prikazuje na desnoj strani krupni plan Petra Pana, a na lijevoj u okruženom dijelu cijelog Petra kako lebdi iznad prozora na kojem su postavljene rešetke. Iako se poglavlje zove „Wendyna priča“, ilustracija prikazuje priču koju prepričava Petar Pan. Velika ilustracija vile Zvončice nalazi se u trinaestom poglavlju naziva „Vjerujte li u vile?“. Osmo ilustracija smještena je u petnaestom poglavlju „Kuka ili ja, ovaj put!“. Prikazano je kako kapetan Kuka upada u ralje krokodila koji pliva u moru. Posljednja ilustracija nalazi se u posljednjem poglavlju „Wendy je odrasla“ te prikazuje odraslu Wendy koja je naslonila ruke na prozor i gleda kroz njega, a s lijeve strane nalazi se jedan list okružen zvjezdicama kao podsjetnik na Petra Pana. Ilustracije su crno-bijele, smještene preko cijele stranice u pravokutnom obliku.

13.3. Ilustracije Tomislava Tomića

Knjigu *Petar Pan* koju je preveo Predrag Raos ilustrirao je Tomislav Tomić. Iz biografije na mrežnoj stranici Tomislava Tomića saznaje se da je završio Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu te je za vrijeme studija počeo objavljivati svoje radove. Njegove ilustracije mogu se pronaći u knjigama, udžbenicima i slikovnicama.

Tomislav Tomić za ovu knjigu načinio je pet ilustracija. Prva se ilustracija nalazi u prvom poglavlju „Petar je došao“ te prikazuje Petra Pana kako stoji u dječjoj sobi kod prozora. Iz samog crteža može se uočiti da je noć jer se vide zvjezdano nebo i Mjesec. Druga ilustracija pojavljuje se u petom poglavlju „Otok iz sna na javi“. Nacrtna je gusta šuma kroz koju se probija šest izgubljenih dječaka. Izgubljeni su dječaci maleni i odjeveni u medvjede krzno, a u rukama drže mač i rog. U osmom poglavlju „Sirenska laguna“ nalazi se treća ilustracija. U prvom planu prikazana je borba između izgubljenih dječaka i gusara, a u pozadini se vidi borba Petra Pana i kapetana Kuke. Gusari se nalaze u čamcu s puškama i velikim mačevima, a na glavama nose kape i marame. Oko grebena su ih okružili izgubljeni dječaci. Kuka i Petar bore se na grebenu te Kuka u lijevoj ruci ima veliki mač i na desnoj ruci kuku, po čemu je odmah prepoznatljiv. Veliki šešir s perom nalazi mu se na glavi te ima bradu. Odjeven je u hlače, majicu, čizme i dugački frak. Ilustracija velikog gusarskog broda s gusarskom zastavom, prema kojem pliva Petar Pan, nalazi se u četrnaestom poglavlju naziva „Gusarski brod“. U zadnjem poglavlju „Wendy je odrasla“, smještena je i peta ilustracija. Ilustracija prikazuje tri dječaka u sobi. Jedan dječak leti te je zavezan konopom kako ne bi odletio, a na njih pazi veliki pas Nana s kapicom kakvu nose dadilje ili kućne pomoćnice. Sve su ilustracije crno-bijele i nalaze se u obrubljenom pravokutnom obliku.

13.4. Ilustracije Monike Marić Tepšić

Knjigu *Petar Pan* koju je prevela Marija Salečić ilustrirala je Monika Marić Tepšić. Završila je studij za višeg dizajnera odjeće u Zagrebu te je nekoliko godina radila u toj struci. Zbog želje za likovnim izražavanjem počinje ilustrirati slikovnice i knjige za djecu i mlade. „Kvalitetom crteža i osebnosti likovnog izričaja, autorica spada u sam vrh ilustratora knjiga u Hrvatskoj.“ (Ptiček, 2011, str. 71).

Ova knjiga razlikuje se najviše od ostalih po tome što se na unutarnjim stranicama korica nalazi prikaz svih 11 ilustracija koje se pojavljuju u knjizi. Ilustracije su umanjene i prikazane u tri reda u plavo-bijeloj boji. Poredane su ovako: u prvom redu četiri, u drugom redu tri i u trećem redu četiri ilustracije. Prva ilustracija nalazi se u prvom poglavlju „Petrov dolazak“ te prikazuje oca kako izlazi iz kuće i maše ženi i djeci koja se nalaze na prozoru. U dvorištu ispod prozora nalazi se i pas. Druga ilustracija nalazi se u drugom poglavlju „Sjena“. Na njoj su prikazani pas Nana i Michael. Michael sjedi Nani na leđima te ga ona nosi u kupaonicu. U trećem poglavlju

„Hajdemo, hajdemo!“ smještena je treća ilustracija. Na ilustraciji je prikazana dječja soba u kojoj je otvoren prozor. Na sredini ilustracije nalaze se Petar i Wendy, a sa strane lijevog ruba vidimo Michaela i Johna kako spavaju. Ilustracija prikazuje kako Wendy Petru prišiva njegovu sjenu na stopala. Iduća ilustracija smještena je u petom poglavlju „Let“ te prikazuje let Petra, Zvončice, Wendy, Johna i Michaela iznad mora. Iz mora izviru dupini, a za leđnu peraju jednoga uhvatio se Petar. Ilustracija koja prikazuje gusare nalazi se u petom poglavlju „Otok postaje stvarnost“. U velikom krugu naslikani su kapetan Kuka i dva gusara koji se nalaze na brodu. Kuka ima dugu kovrčavu kosu, desnu ruku s kukom je podigao u zrak, a lijevom rukom drži brodsko kormilo. Odjeven je u dugi prugasti frak te mu je oko vrata zavezana marama. Gusari na glavama imaju zavezane marame. Šesta ilustracija nalazi se u šestom poglavlju „Kućica“. Na njoj su prikazana dva izgubljena dječaka. Jedan dječak skriven je iza stabla, a drugi nosi luk i strijelu te ima iznenađen izraz lica. Taj dječak gleda u Wendy, koja leži na zemlji pogođena strijelom. Na gornjem dijelu stranice još se uočava Zvončica, koja sjedi na grani i sve promatra. Također se na slici može uočiti da je strijela zabijena u privjesak koji se nalazi oko Wendyna vrata. U poglavlju „Laguna sirena“ ilustracija u prvom planu prikazuje dvije sirene koje drže Wendy za noge i Petra, koji ju odvlači od njih. Sirene su prikazane s velikim ribljim repom i dugom kosom. Svi su smješteni na grebenu usred mora, a u daljini se vidi gusarski brod. U desetom poglavlju „Sretan dom“ nalazi se osma ilustracija. Ona prikazuje indijansko pleme, kraljevu i Petra Pana. Dva Indijanca nose luk i strijele te čuvaju stražu, a kraljevna drži ruku na Petrovu ramenu, čime se odaje dojam da razgovaraju. Indijanci oko glave imaju zvezanu traku s perom te su odjeveni u hlače i čizme. Kraljevnina kosa ispletena je u dvije pletenice, a oko vrata nosi ogrlicu. Odjevena je u indijansku haljinu i oko struka joj je zavezan pojas s nožićem. Iduća se ilustracija nalazi u trinaestom poglavlju „Vjerujete li u vile?“. Prikazano je kako kroz džunglu dva gusara nose u kućici od drveća i lišća izgubljene dječake te Johna i Michaela. Gusari na glavi nose marame, a jedan ima povež na oku i mač oko struka. Dječaci su zavezani konopom i imaju uplašen izraz lica, dok se gusari smiješe. Deseta ilustracija smještena je u petnaestom poglavlju „Gusarski brod“. Prikazuje borbu Petra Pana i kapetana Kuke na gusarskom brodu. Iz mora viri krokodil koji vreba kapetana Kuku, koji za vrijeme borbe pada s broda. Na kraju zadnjeg poglavlja „Wendy je odrasla“ prikazana je zadnja ilustracija. Nacrtna je grad tijekom noći, nebo je obojeno u crno i na njemu se nalazi Mjesec. Iznad krovova leti veliki brod u kojem se nalaze Petar Pan, Wendy,

John, Michael i izgubljeni dječaci. Ilustracija prikazuje njihov povratak kući. Sve ilustracije prikazane su preko cijele stranice u crno-bijeloj tehnici.

13.5. Analiza ilustracija

Osim razlika u prijevodu teksta, mogu se uočiti i razlike u ilustracijama jer svaki ilustrator ima svoju tehniku crtanja i zamisao kako bi što bolje tekst pretočio u sliku. Također se uočava razlika u broju ilustracija te njihovu smještaju. Tomislav Tomić izradio je najmanji broj ilustracija, odnosno pet, Krešimir Zimonić devet, a Monika Marić Tepšić 11. Tomićeve ilustracije smještene su u prvom, petom, osmom, četrnaestom i sedamnaestom poglavlju. Zimonićeve ilustracije nalaze se u prvom, trećem, četvrtom, petom, osmom, jedanaestom, trinaestom, petnaestom i sedamnaestom poglavlju. Ilustracije Monike Marić Tepšić smještene su u prvom, drugom, trećem, četvrtom, petom, šestom, osmom, desetom, trinaestom, petnaestom i sedamnaestom poglavlju. Izgled Petra Pana i Zvončice je poprilično sličan na svim ilustracijama. Najmanje je likova prikazano u Tomićevim ilustracijama jer je najmanje ilustracija. Tomić tako ne prikazuje Wendy, Johna, Michaela, krokodila ni Indijansko pleme s kraljevnom, dok ih Zimonić i Tepšić prikazuju. Izgled Wendy, Johna i Michaela razlikuje se kod Zimonića i Tepšić. Zimonić je Wendy prikazao s raspuštenom kosom, a Tepšić s kosom zavezanom u kečke. Oboje su Michaela prikazali kao najmanjeg jer je on najmlađi, ali razlikuje se po kosi jer ga Tepšić crta s kovrčavom kosom. Vjerniji prikaz Johna u svojim ilustracijama daje Zimonić jer na Johnovoj glavi crta šešir, koji se spominje i u samoj priči. U ilustraciji Monike Marić Tepšić vidi se sloboda jer Johnu dodaje naočale, čime odskače od njegova opisa iz priče. Indijanci su prikazani na sličan način te su karakteristično odjeveni, a isto tako prikazani su i gusari s kapetanom Kukom. Kod Tomića i Marić Tepšić kapetan Kuka ima kuku u desnoj ruci, dok kod Zimonića na jednoj ilustraciji ima u desnoj, a na dvjema u lijevoj ruci. Na tim dvjema ilustracijama Zimonić nije dosljedan priči, u kojoj piše da kapetan Kuka umjesto desne šake ima željeznu kuku. Zimonić također jedini ne daje detaljniji prikaz izgubljenih dječaka, već ih samo prikazuje kao obrise u pozadini jedne ilustracije. Izgubljeni dječaci kod ostalih se ilustratora razlikuju po tome što su kod Tomića odjeveni u medvjede krzno, dok su kod Tepšić odjeveni u majicu i hlače. Točnije ih je prikazao Tomić jer je u priči navedeno da su izgubljeni dječaci nosili medvjede krzno. Monika Marić Tepšić izradila je najviše ilustracija pa je prikazala i najviše likova, a u njezinim se ilustracijama može još vidjeti izgled mame

i tate Darling te sirena. Iako drugačije ilustrirani, likovi su na maštovit način prikazani i daju čar knjizi te svojim prikazom ne zatvaraju okvire dječjoj mašti, već joj daju prostor za širenje.

14. Zaključak

Prijevod će uvijek biti prisutni u svim kulturama jer će, dokle god bude knjiga i čitatelja, biti i novih prijevoda, ali i prevoditelja. Svaki je prijevod jedinstven i svojim nastankom pridonosi obogaćivanju kulture kojoj pripada, zato bi se trebalo dati više pozornosti prevoditeljima i njihovu radu. Gledajući razvitak prijevoda dječje književnosti, uočava se da raste zanimanje za prevođenje i novonastale prijevode. Iako je roman *Petar Pan* nastao 1911. godine, još se uvijek stvaraju novi prijevodi. Fantastična priča o letećem dječaku koji ne odrasta i dalje je tema raznih dječjih filmova, slikovnica, stripova, igrokaza i kazališnih predstava. Čitatelji i dalje posežu za Barriejevom knjigom kako bi bolje upoznali slavnog Petra Pana. Na hrvatskom jeziku postoji šest prijevoda izvorne Barriejeve priče među kojima čitatelji mogu birati. Analizom triju prijevoda uočeni su različiti stilovi prevođenja i neke prijevodne strategije poput odomaćivanja, otuđivanja, prenošenja, zamjene, izbacivanja i dopune. Čitatelj tako može odabrati stil koju njemu najviše odgovara. Ako čitatelj želi proširiti rječnik te se upoznati sa starijim hrvatskim izrazima i zastarjelicama, može posegnuti za prijevodom Predraga Raosa. Raos u prevođenje najviše unosi svoj stil pisanja jer se i sam ostvario kao pisac mnogih djela. Tako se u njegovu prijevodu može uočiti ta autorska crta. Načinom pisanja djelomično odskače od Barriejeva stila pisanja jer je vokabular teksta malo pretežak za djecu. Dječja pozornost odvlači se od priče i više se usmjerava na vokabular. Međutim, treba se osvrnuti na njegov prijevod imena u knjizi. Čvrsto se drži Barriejevih navedenih imena, a prijevodom ih precizno prenosi iz engleske u hrvatsku kulturu te na kraju knjige daje objašnjenja za prijevod nekih imena. Ako je čitatelju pretežak Raosov stil prevođenja, može posegnuti za lakšim prijevodom Marije Salečić. U njezinu se prijevodu nalaze objašnjenja prevedenih i prenesenih riječi iz engleskog jezika, stoga čitatelj neće imati problema s vokabularom. Međutim, Marija Salečić unosi dopune u svoj prijevod te u nekim dijelovima odskače od izvornog teksta. Salečić preoblikuje rečenice kako bi čitatelju bile razumljivije i tako se malo udaljava od izvornog djela. Također se treba napomenuti da bi bilo dobro napraviti novo izmijenjeno izdanje prijevoda Marije Salečić u nakladi Katarina Zrinski iz 2004. kako bi se uklonile tiskarske pogreške koje

zbunjuju čitatelje. Čitatelji koji traže sažet i jasan prijevod posegnut će za prijevodom Zdenke Drucalović. Prijevod je najviše sažela postupkom izostavljanja rečenica u opisu dijaloga pa se tu uočava veća promjena izvornog teksta. Iako se koristila postupkom izostavljanja, vjerno je prenijela atmosferu izvornog djela u duhu hrvatskog jezika. Moglo bi se reći da je odomaćila prijevod jer je većinu imena zamijenila hrvatskim nazivima. Ali i u njezinu se prijevodu isto mogu pronaći riječi prenesene iz engleske kulture bez objašnjenja, koja djeca trebaju potražiti negdje drugdje. Najveća razlika u ovim prijevodima očituje se u prevođenju imena pa tako svaki prevoditelj drugačije prevodi imena. To u razgovoru može zbuniti čitatelje koji su upoznati samo s jednim prijevodom. Bilo bi dobro da se prevoditelji dogovore oko upotrebe istih imena kako ne bi dolazilo do zabuna pri raspoznavanju likova. Svi navedeni prijevodi obogaćeni su ilustracijama koje su pomogle bolje dočarati prevedenu priču i otvoriti čitateljima vrata maštovitog svijeta. Iako se navedeni prijevodi razlikuju po nekim sastavnicama i stilu pisanja, njihova je vrijednost velika jer su svojim nastankom obogatili hrvatsku dječju književnost te treba cijeniti trud prevoditelja i ukazati na važnost njihova rada.

LITERATURA

- Balić-Šimrak, A. i Naračić Kovač, S. (2011). Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 66(17) 10–12.
- Barrie, J. M. (2018). *Petar Pan*. Znanje.
- Barrie, J. M. (2008). *Peter Pan*. The Project Gutenberg EBook. Dostupno na: <https://www.gutenberg.org/files/16/16-h/16-h.htm>
- Barrie, J. M. (2004a). *Petar Pan*. Katarina Zrinski.
- Barrie, J. M. (2004b). *Petar Pan*. Mozaik knjiga.
- Barrie, James Matthew. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 29. 6. 2021. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6031>
- BIBRICH. O projektu. Dostupno na: <http://bibrich.ufzg.hr/o-projektu/>
- Catford, J. C. (1978). *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford University Press.
- Crnković, M. (1990). *Dječja književnost: priručnik za studente i nastavnike*. Školska knjiga.
- Detonim-Dujmić, D. (2001). *Leksikon stranih pisaca*. Školska knjiga.
- Društvo hrvatskih književnih prevodilaca. Članovi DHKP-a. Dostupno na: <http://www.dhkp.hr/drustvo/clanovi#abc-A>
- Filipović, R. i suradnici (1999). *Englesko-hrvatski rječnik*. Školska knjiga.
- *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Barrie, James Matthew.
- Ivir, V. (2002). Prevođenje kulture i kulturna prevođenja. *Studia Romanica et Anglica Zagabiensia*, -(47–48), 117–126.
- Jozić, Ž. i suradnici (2013). *Hrvatski pravopis*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Knjižnica grada Zagreba. Katalog. Dostupno na: <https://katalog.kgz.hr/pages/search.aspx?¤tPage=1&searchById=-1&age=0>

- Kuzmanović, T. (2011). Prijevod kao interkulturalna činjenica. *Filološke studije*, 1(9), 187–200.
- Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Katalog. Dostupno na: <http://katalog.nsk.hr/F?RN=521082594>
- Narančić Kovač, S. (2019a). Prijevodi dječje književnosti: tekst, kontekst, strategije. U S. Narančić Kovač i I. Milković (Ur.) *Prijevodi dječje književnosti: pogledi iz Hrvatske*. (str. 11–33). Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Narančić Kovač, S. (2019b). Prijevodi kao susretišta hrvatske i anglofone dječje književnosti. U S. Narančić Kovač i I. Milković (Ur.) *Prijevodi dječje književnosti: pogledi iz Hrvatske*. (str. 167–224). Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Oittinen, R. (2004). Translating for children – theory. U P. Hunt (Ur.) *International companion encyclopedia of children's literature, vol.2* (str. 901–909). Routledge.
- Premur, K. (1998). *Teorija prevođenja*. Ladina TU.
- Ptiček, M. (2011). Bilješka o ilustratorici. U C. Collodi. *Pinokio* (str. 71). Katarina Zrinski.
- Raos, P. (2006). *Škorpion na jeziku*. Timea.
- Tabak, J. (1959). Zapostavljanje prevodilačkog rada. U I. Grgić i T. Maroević (Ur.) *O prijevodima i prevođenju* (str. 21–23). Društvo hrvatskih književnih prevodilaca.
- Težak, D. (2002). Petar Pan ili sto godina između stvarnosti i mašte. *Književna smotra: časopis za svjetsku književnost*, 34, 126 (4), 43–47.
- Tomić, T. Biografija. Dostupno na: <http://tomislavtomic.com/biografija-biography>
- Veselica Majhut, S. (2019). Postupci u prevođenju kulturno specifičnih leksičkih jedinica u Twainovu *Kraljeviću i prosjaku*. U S. Narančić Kovač i I. Milković (Ur.) *Prijevodi dječje književnosti: pogledi iz Hrvatske* (str. 343–369). Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Zima, D. (2004). Leteći vječni dječak. U J. M. Barrie. *Petar Pan* (str. 5–10). Mozaik knjiga.

- Wullschläger, J. (1995). *Inventing wonderland: the lives and fantasies of Lewis Carroll, Edward Lear, J. M. Barrie, Kenneth Grahame and A. A. Milne*. Methuen.

Izjava o izvornosti završnog/diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)